

İDARİ YARGILAMA USULÜNDE YENİ VE ÖZEL BİR YETKİ KURALI: ASKERİ HİZMETE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARIN BÖLGE İDARE MAHKEMESİNİN BULUNDUĞU YERDEKİ İDARE MAHKEMESİNDE GÖRÜLMESİ

*A New and Special Jurisdiction Rule in Administrative Jurisdiction
Procedure: Resolution of Disputes Relating to Military Service at the
Administrative Court Where the Regional Administrative
Court Is Located*

Celâl İŞIKLAR*

ÖZ

İdari Yargılama Usul Kanunu'nun (İYUK) 20/C maddesinin birinci fıkrasına 30.6.2022 tarih ve 7415 sayılı Kanunla yeni bir yetki kuralı eklenmiştir. Buna göre, anılan maddede öngörülen “uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir.” Bu özel ve istisnai yetki kuralı, Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile yükümlü askerleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanır. Kural İYUK'ta mevcut genel ve özel yetki kurallarına (m.32-37) göre öncelikle uygulanır. Kurala göre mahkemenin yetkisi ilgilinin son görev yaptığı yere göre belirlenmelidir. Kural hem iptal davaları hem de tam yargı davaları için geçerlidir. Bazı durumlarda iptal davası ile tam yargı davasında farklı mahkemeler yetkili olabilir. Ancak yargı kararlarının uygulanmaması hâlinde İYUK m.28 hükmü uygulanmaya devam edilir. Bu kuralla söz konusu uyuşmazlıklara bakacak yetkili mahkemelerin sayısı dokuza

Makalenin Geliş Tarihi: 29.08.2022, **Makalenin Kabul Tarihi:** 23.03.2023.

* Av. Doç. Dr., AYİM Başsavcısı (Em.), KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı, Ankara Barosu Avukatı, E-posta: celal.isiklar@karatay.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7239-6142.

indirilmiştir. Bundan maksat uygulama ve karar birliğini sağlamaktır. Ancak mahkemeler davacılara uzak ise yargılama masrafları ve süresi artabilir.

Anahtar Kelimeler: Yetki kuralları, İYUK m.20/C-1, Askeri hizmet, Görev yeri, kamu görevlileri.

ABSTRACT

A new jurisdiction rule has been added to art.20/C-1 of Administrative Jurisdiction Procedural Law (AJPL) with the Law No. 7415 dated 30.6.2022. According to this, in the settlement of disputes in the article, “the administrative court in the place where the regional administrative court of the place where the relevant person is affiliated in terms of administrative jurisdiction is located is authorized.” This special and exceptional authorization rule is applied in disputes related to military service, which concern public officials working in the Ministry of National Defense and conscripts. It takes precedence over other authorization rules in AJPL (art. 32-37). The jurisdiction of the court should be determined according to the last position of the person concerned. The rule applies to both annulment actions and full remedy actions. In some cases, different courts may be competent between them. However, in case the judicial decisions are not implemented, the AJPL art. 28 continues to be applied. Thus, the number of competent courts has been reduced to nine. The purpose is to ensure implementation and decision unity. However, if the courts are far from the plaintiffs, the costs and duration of the trial may increase.

Keywords: Jurisdiction rules, AJPL art.20/C-1, The military service, Place of duty, The public officials.

GİRİŞ

İdari Yargılama Usulü Kanunu’na 24.06.2021 tarihli ve 7329 sayılı Kanun’un 16. maddesiyle “Askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara dair hükümler” başlıklı 20/C maddesi eklenmiştir. 30.06.2021 tarihinde yürürlüğe giren bu maddede, Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklarla ilgili dilekçelere yazılması gereken ilave hususlarla bu dilekçelerin en yakın

âmirlere verilebileceğine, savaş hâlinde ve olağanüstü hâller sebebiyle alınan tedbirlerin uygulanmasında görevlendirilenlerin naklen atanmalarına ilişkin iptal davalarında yürütmenin durdurulmasına karar verilemeyeceğine ve Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolunun açık olduğuna dair hükümlere yer verilmiştir.¹

7329 sayılı Kanun'un yürürlüğe girişinden bir yıl sonra 30.6.2022 ve 7415 sayılı Kanun'un sekizinci maddesiyle İYUK'un 20/C maddesinin birinci fıkrasına, "Bu uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir." hükmü ilave edilmiştir.² Bu ek hükümlerle, askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların bakılacağı idare mahkemelerine ilişkin yeni ve özel bir yetki kuralı belirlenmiştir. Bu yeni ve özel yetki kuralı, İYUK'un 32. maddesindeki genel ve 33 ilâ 37. maddelerinde yer alan özel yetki kurallarının uygulama alanını askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar yönünden değişikliğe uğratmıştır.

Kanun teklifinin gerekçesinde, askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan davaların "Türkiye genelindeki idare idari yargı mercilerinde görülmesinin farklı kararlar verilmesine yol açtığı, bunun da askeri hizmetin sürekliliğini, askeri disiplinin tesis ve idamesini olumsuz yönde etkilediği, verilen kararlarda yeknesaklığın sağlanması ve uygulama birliğinin tesisi amacıyla anılan davaların" belli ve ismen belirtilen belli "Bölge İdare Mahkemelerinin bulunduğu idare mahkemelerinde görülmesinin amaçlandığı" ifade edilmektedir.³

¹ İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 24.06.2021 ve 7329 sayılı Askeri Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 16. maddesiyle eklenen İYUK m.20/C maddesi 30.06.2021 tarih ve 31527 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İYUK 20/C maddesini ilişkin daha geniş bilgi için bkz. Celâl Işıklar, "İdari Yargılama Usulü Kanunu'na 24.06.2021 Tarih ve 7329 Sayılı Kanunla Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi," *AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no.1, (Ocak 2022): 354-359 (İYUK m.20/C).

² 30.6.2022 ve 7415 sayılı Askerî Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 13 Temmuz 2022 tarih ve 31892 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³ Kanun teklifinde ismen ve sâdece Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Adana ve Erzurum idare mahkemeleri yetkili kılınmış iken, metin Komisyon'da verilen önerge ile metin son şeklini almıştır. Kanun Teklifinin 8. Madde hükmü şöyledir: "Bu uyuşmazlıkların

Bilindiği gibi, idari davalarda genel yetki durumunu düzenleyen 32. madde gereği, İYUK'ta veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir. Ancak özel bir düzenleme varsa öncelikle bu uygulanacaktır.⁴ Çalışma konumuz hükümlerle de sâdece bu genel yetki kuralına bir istisna getirilmemiş, kanaatimizce aynı zamanda İYUK m.33 ilâ 37. maddesi hükümleri de ikinci plana bırakılmıştır.

Bu makalede önce 7415 sayılı Kanunla getirilen yeni ve özel yetki kuralının kapsam ve içeriği, ardından diğer yetki kurallarıyla aralarındaki etkileşim ve ilişki ele alınacak, sonra da muhtemel yetki uyuşmazlıkları ve sorunları üzerinde durulacaktır. Aşağıda açıklanacağı üzere İYUK m.20/C kapsamındaki davalar genellikle idare mahkemelerinde ve bazı hâllerde ilk derece yargı yeri sıfatıyla Danıştay'da açılabilir. Bu uyuşmazlıklar idare mahkemelerince büyük ölçüde toplu/heyetli olarak çözümlenir ise de Kanunda aranan şartların gerçekleşmesi halinde tek hâkimle de görülebilir. Bu durum yetki meselesinden çok görev ve iş bölümü konusuyla ilgili olduğundan çalışmamızda genel görevli idare mahkemesi dikkate alınacaktır.⁵

çözümünde bölge idare mahkemesinin bulunduğu Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Adana ve Erzurum idare mahkemeleri yetkilidir. Bu mahkemelerin; bu maddede belirtilen uyuşmazlıklar bakımından yargı çevresi ile aynı yerde birden fazla bulunması halinde bu uyuşmazlıkların hangi idare mahkemesinde görüleceği Hâkimler ve Savcılar Kurulunca tespit olunur. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır." Bkz. "TBMM Web Sitesi 343 sıra sayılı Milli Komisyon raporu", Erişim 10 Ağustos 2022, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7415.html>.

⁴ Şu var ki göreve ilişkin hükümler saklıdır, yâni görev konusu önce geldiğinden yetkili mahkeme görevli mahkemeye göre belirlenecektir. Bunun anlamı uyuşmazlık konusunda kanun belirli bir (Danıştay gibi) veya birden fazla yargı yerini görevlendirmişse, bu merci tek bir yer ise artık yetki sorunu çıkmayacak; ancak görevli mahkeme birden fazla ise bunlardan biri yetkili mahkeme olacaktır. Yeni yetki kuralı açısından bakıldığında, (ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkilendirilmesi sebebiyle) yetki artık Türkiye'de mevcut bölge idare mahkemelerinin yargı çevresi itibarıyla tayin ve tespit edilecektir.

⁵ Aynı idare mahkemesinde heyetle ve tek hâkimle bakılan uyuşmazlıklar arasındaki konu itibarıyla yetkinin görev veya iş bölümü mü olduğu ve dolayısıyla görev uyuşmazlığı oluşturup oluşturmadığı tartışmalıdır. Danıştay'a göre tek hâkimle çözülmesi gereken bir uyuşmazlıkta, mahkeme heyetince görev uyuşmazlığı

I. GENEL OLARAK YETKİ KAVRAMI VE YETKİ KURALLARI

A. Yetki kavramı ve Kapsamı

Yargılama hukukunda geniş anlamda yetki, kanunun bir yargı merciine tanıdığı belli bir uyuşmazlığı çözmesi gücü, yâni davaya bakabilme ehliyetidir. Esasen Türk usul hukukunda bir mahkemenin çözüme bağladığı uyuşmazlığın mahiyetine, yâni konu bakımından yargılama yetkisine görev denmektedir. Buna karşılık dar anlamda yetki terimi coğrafi yer bakımından yargılama yetkisini ifade etmektedir.⁶ Yetki (kuralları), bir davanın ülke coğrafyasının hangi yerindeki aynı yargı düzenine tâbi görevli mahkeme tarafından görüleceğini gösterir.⁷ Her mahkemeye özgü ve coğrafi sınırları

çıkarılamaz: 3.D, E.1986/52, K.1986/383, 6.2.1986 (Danıştay Dergisi, S. 64-65, 106). Bu görüşte, Celal Karavelioğlu, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, Cilt 2, 5. Baskı (Ankara: Kendi Yayını, 2001), 1535. Aksi görüşte, Ramazan Yıldırım, “Türk İdari Yargısında Görev ve Yetki”, *Amme İdaresi Dergisi* 29, no:3 (Aralık 1985), 113; Ramazan Yıldırım ve Serkan Çınarlı, *Türk İdari yargılama Hukuku Dersleri*, (Ankara: Astana Yay., 2018), 177.

⁶ Gürsel Kaplan, “İdari Yargı Yerlerinin Yetkisinin Kamu Düzeninden Sayılmasının Yol Açtığı Olumsuz Sonuçlar ve Çözüm Önerileri Hakkında Bir İnceleme”, *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi*, 23, Kitap1(2008): 40 (Bir İnceleme); Yıldırım, 87; R. Cengiz Derdiman, Kamu görevlilerine İlişkin İdari Davalarda Yetki Belirsizlikleri, *Hukuki Yaklaşım Sitesi*, Erişim 15 Temmuz 2022, https://www.hukukiyaklasim.com/makaleler/idari-yargida-yetki-belirsizlikleri/#_ftn1 (Yetki Belirsizlikleri); R Cengiz Derdiman, *İdari Yargının Genel Esasları*, 3. Baskı (Bursa, Aktüel Yay., 2014), 106, 355; İsa Aydemir, “İdari Yargılama Usulünde Yetki Kuralları” (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2007), 5-6 (Yetki Kuralları). Yetki teriminin yargılama usulündeki anlamları için bkz. Kerim Anadolu, *İdari yargıda Görev ve Yetki* (Ankara: Kendi Yayını, 2003), 3-4. Onur Karahanoğulları, *İdari Yargı-İdarenin Hukuka Zorlanması* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), 246.

⁷ Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medeni Usul Hukuku*, 5.Baskı, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 209; Kazım Yenice ve Yüksel Esin, *Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü* (Ankara: Kendi Yayını, 1983), s.627; A. Şeref Gözübüyük, *Yönetsel Yargı*, 26. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2007), 351; A. Şeref Gözübüyük ve Güven Dinçer, *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 2. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 1999) 805; Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 4.Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 881; Ali D. Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, 4.Baskı (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021), 721; Gürsel Kaplan, *İdari Yargılama Hukuku*, 3.Baskı (Bursa: Ekin Kitabevi, 2018), 141; İbrahim Topuz ve Kadir Özkaya, *Açıklamalı İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, (Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2002), 776; Reşit Gürbüz, *İdari Yargılama Hukuku*, 3. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, Ankara 2020), 206;

belirli bu yargı yetkisi alanına yargı çevresi de denir.⁸ Yargı çevrelerinin tayin ve tespitinde genellikle mülki taksimat dikkate alınır.⁹ İdari yargıda yetki ancak idare mahkemelerinin veya vergi mahkemelerinin arasında söz konusu olabilir.¹⁰ Bu paralelde, İYUK m.20/C-1 kapsamındaki uyuşmazlıklarda yetki konusu yalnızca idare mahkemeleri arasında gündeme gelebilecektir.

Anayasa hükümleri gereği mahkemelerin yetkisi ancak kanunla düzenlenebilir (m.142) ve hiç kimse kanunen tâbi oluşu, yâni kanunla yetkili kılınan mahkemeden başka bir mahkeme önüne çıkarılamaz (m.37/1). Anayasal bir ilke olan doğal hâkim ilkesi sonucu mahkemelerin yetkisi ancak Kanun koyucu tarafından ve Kanun şeklindeki yasama işlemiyle belirlenebilir.¹¹ Bundan dolayıdır ki, cumhurbaşkanlığı kararnamesi, tüzük ve yönetmelik ile diğer adsız düzenleyici işlem hükümleriyle yetki kuralları konulamaz.

Ülkenin hukuk politikası çerçevesinde kural olarak ve öncelikle bütün davalarda uygulanmak üzere genel bir yetki kuralı konulur. Bunun yanında durumun gerektirdiği şart ve ihtiyaçlara bağlı olarak genel kuralın dışında davacının konumuna ve/veya davanın konusuna göre ilgilinin ikametgâhı veya bulunduğu yer, kamu görevi unvanı, çalışma yeri, sözleşmenin veya işlemin tesis yeri, taşınırın veya taşınmazın bulunduğu gibi değişik ölçütlere göre değişik ve ilkinde göre özel yetki kuralları da öngörülebilir. Genel yetki kuralına belirlenen mahkemeye genel yetkili mahkeme, özel yetki kuralına bağlı mahkemeye ise özel yetkili mahkeme denir.¹²

Karahanoğulları, 280; Nihat Kayar, *Yönetmelik Yargı-Kuruluş ve İşleyiş* (Bursa: Ekin Kitabevi, 2010), 233.

⁸ Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 209; Karavelioğlu, 1440; Candan, 881. Halil Kalabalık, *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 16.Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022), 266; Kahraman Berk, *İdari Yargılama Usulü Kapsamında İlk İnceleme* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2008), 59.

⁹ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *İdari Yargılama Hukuku*, 6.Baskı, (Ankara: Savaş Yayınevi, 2021), 209; Aydemir, *Yetki Kuralları*, 6.

¹⁰ Yenice ve Esin, 630; Gözübüyük, 351; Gözübüyük ve Dinçer, 805; Yıldırım ve Çınarlı, 182; Turgut Tan, *İdare Hukuku*, Güncellenmiş 4. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 989, 996.

¹¹ Gözübüyük, 357, 359; Anadolu, 38-39; Tan, 989, 999.

¹² Arslan, Yılmaz, Taşpınar Ayvaz ve Hanağası, 210.

B. İdari yargılama Usulünde Yetki Kuralları ve Özellikleri

Yetki bir davanın aynı türden olan mahkemelerin yer bakımından hangisinde çözümleneceğini belirlediğinden, idare yargılama usulünde yetki sorunu sâdece aynı derecedeki yargı mercileri arasında çıkabilir. Bu cümleden olarak yetki uyuşmazlığı ancak idare (ve vergi) mahkemelerinin ve bölge idare mahkemelerinin kendi aralarında çıkabilir. Bir idare (vergi) mahkemesiyle bir bölge idare mahkemesi veya Danıştay arasında, ya da bir bölge idare mahkemesiyle idare (vergi) mahkemesi veya Danıştay arasında yetki uyuşmazlığı söz konusu olamaz.¹³ Tek ve en üst dereceli idari yargı merci olan Danıştay'ın görev alanına giren uyuşmazlıklarda, İYUK m.32/1'de "Göreve ilişkin hükümler saklı kalma şartıyla" denildiğinden yetki kurallarının uygulanması söz konusu değildir.¹⁴

Bir davaya yer itibarıyla bakma iktidarına sahip mahkemeyi, yâni yetkili mahkemeyi düzenleyen ve belirleyen kurallara yetki kuralları denir.¹⁵ İdari yargılama usulünde yetki kuralları medeni usulden gerek nitelik gerek kapsam ve içerik bakımından farklıdır. Bir kere hukuk yargılamasından farklı olarak¹⁶ idari yargılama usulünde yetki, İYUK m.32/1'de de açıkça belirtildiği üzere kamu düzenindedir.¹⁷ Keza idare mahkemeleri önüne gelen bir uyuşmazlığı kendi görevine girse bile kanunla yetkilendirilmediği

¹³ Gözübüyük ve Dinçer, 805; Zehreddin Arslan ve diğerleri, *Açıklamalı İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 2. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020), 370; Anadolu, S.83

¹⁴ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 212. Bu Doğrultuda, Dan. 6.D., E. 2007/7876, K.2008/1684, 11.3.2008.

¹⁵ Zühal Çokar, "Genel Olarak Görev ve Yetki Konusu", *İdare Hukuku Ve İlimleri Dergisi* 6, No. 1-3 (Aralık 1995): 43; A. Şeref Gözübüyük ve Turgut Tan, *İdari Yargılama Usulü*, 2. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 1999), 765; Kaplan, 141; Aydemir, "Yetki Kuralları", 6.

¹⁶ Medeni usulde yetki kuralları ve bunların idari yargılama usulündeki yetki kurallarıyla karşılaştırılması için bkz. Kaplan, 142-143; Aydemir, "Yetki Kuralları", 7 vd.

¹⁷ Gözübüyük, 356; Anadolu, 37; Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 13. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 280; Gözübüyük ve Dinçer, 810; Kalabalık, 266; ; Yıldırım ve Çınarlı, 182; Arslan ve diğerleri, 370; Berk, 60; Kaplan, 141; Karavelioğlu1452; Tan, 997-999; Topuz ve Özkaya, 776; Gürbüz, 207. Bu Yönde, Dan. 5.D., E.1985/813, K.1987/837, 25.6.1987 (DD, S.68-69, 418); Bununla birlikte, yetkinin kamu düzeninden sayılmaktan çıkarılmasının ve yetkili mahkemenin sözleşme ile de tayin imkânının tanınması gerektiği, bu sebeple yetkisizlik kararının itiraz üzerine veya resen sâdece dosya tekemmül edinceye kadar verilebilmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Kaplan, "Bir İnceleme", 74.

takdirde çözemeyeceğinden, yetki konusu idari yargıda dava ön şartı olarak kabul edilmiştir.¹⁸

Yetkinin kamu düzeninden sayılmasının ve buna bağlı olarak dava şartı olarak kabulünün birçok sonucu vardır:¹⁹

- Öncelikle hiçbir idari yargı yeri, yetkisine girmeyen bir davaya bakamayacağı gibi yetkisi dâhilindeki bir davaya da bakmaktan kaçınmaz (m.36/2).
- Tıpkı görev konusunda olduğu gibi, yetki hususu istisnasız olarak ve taraflar ileri sürmese bile idari yargılamanın her aşamasında kendiliğinden göz önünde bulundurulur ve re'sen incelenir.²⁰
- Kamu düzenine ilişkin olduğundan kesin yetki kurallarının uygulama alanını kıyas yoluyla genişletmek mümkün değildir.²¹
- Taraflar aralarında anlaşarak veya yetki sözleşme yoluyla yetkili mahkemeyi değiştiremezler.²²
- İdari yargılama usulünde idare mahkemelerinin verdiği yetkisizlik kararlarına karşı istinaf ve temyiz yolu kapalıdır (İYUK m.15/4).²³
- Yetkisiz bir mahkemenin davaya bakması kanun yollarında kaldırma/bozma sebebidir.²⁴
- İdari yargılama usulünde yetkiye ilişkin kuralların uygulanması taraflar için usulî kazanılmış (müktesep) hak doğurmazlar. Bu

¹⁸ Selami Demirkol ve Zuhale Bereket Baş, *Teori ve Pratikte İdari Yargıda Dava Açma ve Davaların Takip Usulü*, 2.Baskı (İstanbul: Beta Yayınları, 2001), 37; Karahanoğulları, 246; Derdiman, "Yetki Belirsizlikleri".

¹⁹ Bu sonuçlar için bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 210; Kaplan, 142-143.

²⁰ Yenice ve Esin, S.643; Gözübüyük, 356, 359; Gözübüyük ve Dinçer, 810; Çağlayan, 280; Ulusoy, 721; Kaplan, 141; Karavelioğlu, 1452; Tan, 999; Kalabalık, 266; Berk, 60; Arslan ve diğerleri., 370; Demirkol ve Bereket Baş, 37; Topuz ve Özkaya, 776; Gürbüz, 207; Karahanoğulları, 281; Fatma Korkmaz, "İdari Yargıda Görev ve Yetki", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009), 88.

²¹ Karavelioğlu1452.

²² Yenice ve Esin, 643; Gözübüyük, 356; Gözübüyük ve Dinçer, 810; Anadolu, 37; Kaplan, 142; ; Tan, 999; Kalabalık, 266; Yıldırım ve Çınarlı, 182; Arslan ve diğerleri, 370; Demirkol ve Bereket Baş, 37; Topuz ve Özkaya, 776.

²³ Kaplan, 143.

²⁴ Gözübüyük ve Dinçer, 810; Tan, 999; Çağlayan, 280; Kalabalık, 266. Bozma sebebi sayılmasının yararsızlığı hakkındaki görüş için bkz. Ulusoy,721-722; Berk, 60-61.

itibarla, derdest bir davada yetki kuralının kanunla değiştirilmesi hâlinde, -aksi öngörülmedikçe- mahkeme artık davaya devam edemez; yetkisizlik kararı vererek kanunun belirlediği yeni yargı merciine göndermek zorundadır.²⁵

İdari yargılama hukuku alanında ana kanun olarak İYUK'ta hem genel hem de özel yetki kuralları düzenlenmiştir. Mahiyeti gereği özel kural hâlinde genel kural göz ardı edileceğinden, uyumsuzlukla ilgili İYUK'ta veya başka kanunlarda özel bir yetki kuralına yer verilmişse genel yetki kuralına başvurulamaz. Başka bir yaklaşımla özel yetki kurallarına dâhil olmayan konularda genel yetki kuralı geçerlidir.²⁶ İdari davalarda yetki ile yetkisizlik hallerinde yapılacak işlemlerle ilgili kurallar esasen İYUK'un 32 ilâ 44. maddelerinin yer aldığı İkinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu bölümün "İdari davalarda genel yetki" başlıklı ilk maddesi idari yargılamada yetkili mahkemeyi göstermektedir: "*Göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla bu Kanunda veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir (m.32/1).*"

İYUK'un genel kurala ilişkin 32. maddesini takip eden maddelerde özel kurallar düzenlenmiştir. Bu çerçevede 33. madde kamu görevlileri ile ilgili davalardaki, 34. madde taşınmaz mallara ilişkin davalardaki, 35. madde taşınır mallara ilişkin davalardaki, 36. madde tam yargı davalarındaki ve 37. madde vergi uyumsuzluklarındaki yetkili mahkemeyi göstermektedir. Müteakip beş madde bağlantılı davalar ve bunlarla ilgili esaslara (m.38-42), 43. madde görevsizlik ve yetkisizlik hallerinde yapılacak işlemlere ve nihayet 44. madde merci tayinine ilişkindir.

İYUK'ta yetkisizlik hallerinde yapılacak işlem konusunda medeni usulden farklı bir uygulamaya yer verilmiştir. Şöyle ki, İYUK m.43'a göre; idare ve vergi mahkemesi, idari yargının görev alanına giren bir davada yetkisizlik sebebiyle davanın reddine karar verirse dosyayı Danıştay'a veya

²⁵ Yetki kuralları görev gibi usuli nitelik taşıdıklarından, yetkili mahkemeyi değiştiren yeni düzenlemede hali hazırda derdest davaya bakan mahkemenin davaya devamını sağlayan istisnai ve geçici bir hüküm varsa yetkisizlik kararı verilemez. Kaplan, 141; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 210.

²⁶ Çağlayan, 281; Kalabalık, 266. Bu yönde, Dan. 10.D., E.2001/5093, K.2001/4850, Yakup Bal, Mustafa Karabulut ve Yahya Şahin, *İdari Yargılama Usulü ile İlgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003), 797.

görevli ve yetkili idare veya vergi mahkemesine gönderir. Yetkisizlik sebebiyle dosyanın gönderildiği mahkeme kendisini yetkisiz gördüğü takdirde, yetki uyuşmazlığı söz konusu mahkeme aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde ise bölge idare mahkemesi; aksi halde Danıştay tarafından çözümlenir.

Bundan başka, ister ilk inceleme aşamasında olsun ister esasa geçilmiş olsun, idari yargı yeri tarafından idari yargının görevli olduğu konularda davanın yetki yönünden reddine ilişkin kararlara karşı istinaf ya da temyiz yoluna başvurulamaz (İYUK m.15/4). Bu takdirde yetkisizlik kararının kesinleşmesiyle birlikte dava dosyasının yetkili mahkemeye gönderilmesiyle yetinilir.

Son olarak eklemek gerekir ki, medeni usulden farklı olarak idari yargılama usulünde her bir dava veya tek bir yer mahkemesi belirlenmiştir. Bunun tek istisnası İYUK m.33'deki kamu görevlilerinin atanması ve nakilleriyle ilgili davalarda kamu görevlilerinin hem eski, hem yeni görev yerinin yetkili kılınmasıdır.²⁷

II. ASKERİ HİZMETE İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARA ÖZGÜ YENİ YETKİ KURALININ KAPSAMI VE UYGULAMA ALANI

A. Genel Olarak Düzenleme Şekli

7415 sayılı Kanunla getirilen yetkiyle ilgili yeni kuralın mahiyetinin tespiti için İYUK'un 20/C maddesinin Birinci fıkrasının tümüne bakılması gerekmektedir. Bu maddenin başlığı ve konumuzu ilgilendiren ilk fıkrası şu şekildedir:

“Askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklara dair hükümler:

Madde 20/C- (Ek:24/6/2021-7329/16 md.) 1. Bu madde; Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erleri ilgilendiren ve askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır. (Ek cümle:30/6/2022-7415/8 md.)
Bu uyuşmazlıkların çözümünde ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı

²⁷ Kaplan, 142.

yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkilidir.”

Görüldüğü üzere düzenlemenin son şekli itibariyle, askeri faaliyet şeklindeki milli savunma hizmeti ve bu faaliyeti gören kişilerle ilgili davalar yönünden, genel ve diğer özel yetki kurallarının içerdiğinden farklı ve yeni bir yetki kuralı ölçütü söz konusudur: Askeri faaliyetle ilgili kişinin görev yaptığı yer ölçütü. Yeni düzenlemeyle bu ölçüt askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda eskisinden farklı olarak aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde tek bir idare mahkemesini yetkilendirmektedir. Bu ölçüt, temelde hem ilgili kişinin statüsünün hem de uyuşmazlık konusunun esas alınması sebebiyle, İYUK’un 32 ilâ 37. maddelerindeki genel ve özel yetki kurallarından ayrılmaktadır. İYUK m.20/C-1’deki kuralın söz konusu yetki kuralları gibi tek boyutlu değil iki boyutlu olduğu görülmektedir. Kural adeta aynı zamanda bir görev kuralı gibidir. Bu yönüyle, Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askerlik hizmetini yerine getiren yedek subaylar ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erlerin,²⁸ askeri hizmete ilişkin davalarında bu yetki ölçütü öncelikle ve özellikle uygulanmak durumundadır. Ancak aşağıda açıklanacak temel şartlardan biri bulunmasa bile artık bu ölçüt esas alınamayacak, sırasıyla önce özel, sonra genel yetki kuralı uygulanacaktır.

B. Yetki Kuralının Uygulanabileceği Hâl ve Şartlar

Askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklara özgü yetki kuralı ancak iki hâl ve şartın birlikte (kümülatif) gerçekleşmesi hâlinde uygulanabilecektir. İYUK m.20/C-1’nin birinci cümlesinde düzenlenen bu iki temel hâl ve şarttan ilki yetkinin kişi, ikincisi konu yönüyle ilgilidir. Bu hükümlerin tarihsel kaynağı, Anayasa’nın mülga 157 ve mülga 1602 sayılı Askeri Yüksek İdaresi Mahkemesi Kanunu’nun 20. maddesidir.

²⁸ Kanundaki bu uzun niteleme yerine bundan sonra kısaca “MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerler” deyimini kullanılacaktır.

1. İdari İşlem veya Eylemin Milli Savunma Bakanlığında Çalışan Kamu Görevlilerini ve Yükümlü Askerleri İlgilendirme Hâl ve Şartı²⁹

İYUK 20/C-1 maddedeki yetki kuralının uygulanabilmesi için gerekli ilk hâl ve şart askeri hizmete ilişkin uyumsuzlukların ilgilendirdiği kişinin hukuki statüsüne ilişkindir. Buna göre, uyumsuzluk “Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında çalışan kamu görevlilerini ve yükümlü askerleri ilgilendir(mek)” zorundadır.

Her şeyden önce “MSB’deki kamu görevlileri ve yükümlüleri ilgilendiren” işlem veya eylem ifadesini, “MSB’deki kamu görevlileri ve yükümlüler ile ilgili” işlem veya “MSB’deki kamu görevlileri ve yükümlülere yönelik” eylem olarak, yâni işlem ve eylemlerin hem bu kişilerce yapılması, hem de bu kişilere yönelik şekilde anlamak gerekir.³⁰

²⁹ Bu başlık altında yetki kuralının kapsamını göstermek üzere zorunlu olarak yaptığımız açıklamalar dp.1’de gösterilen makalemizin ilgili kısmından kısaca özetlenmiştir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Işıklar, “İYUK m.20/C”, 362-381.

³⁰ İYUK m.20/C-1’deki metnin kaynağı olan 1602 SK m.20 hükmünün uygulamasında, AYİM önceleri davacının asker kişi olması göz önünde bulundurmuş iken, daha sonraları genişletici bir yorumla idari işlemin asker kişi dikkate alınarak yapılmasını aramıştır. Bkz. Gürbüz Gümüşay, “Askeri İdari Yargının Görev Alanı” (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2007), 63; Celâl Işıklar, “Askerlik Yükümlülüklerinden Doğan Uyumsuzlukların Yargısal Denetiminde Görev”, *Ankara Barosu Dergisi* 62, no.2 (2011): 151 (Görev); Celâl Işıklar, *Türkiye’de Askerlik Usulleri ve Askerlik İşlemlerine İlişkin İdari ve Adli Davalar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 296 (Askerlik Usulleri).

AYİM’in ilk yıllardaki kararları: AYİM 2.D, E.1987/231, K.1987/212, 10.12.1987 (AYİMD, S.7, K.1, 112-114); 1.D, 278/729, 27.06.1995 (AYİMD, S.10, 283-284).

AYİM’in davacının asker kişi olmasını şart koşmadığı sonraki yıllara ait kararları: 3. D, E.2006/1424, K.2006/1314, 2.11.2006 (AYİMD, S.22, 121 vd.); 3. D, E.2006/1529, K.2006/1570, 14.12.2006 (AYİMD, S.22, K.1, 127 vd.); 3. D, E.2006/1266, K.2006/1136, 12.10.2006 (AYİMD, S.22, K.1, 131 vd.); 3. D, E.2010/542, K.2010/420, 25.3.2010 (AYİMD, S.26, 95-97); 2. D, E.2012/928, K.2012/938, 17.10. 2012 (AYİMD, S.27, 41-43); 2. D, E. 2013/41, K.2013/65, 23.01.2013 (AYİMD, S.29, 40-43); 2. D, E.2014/593, K.2014/525, 2.4.2014 (AYİMD, S.30, 50), Bu ve diğer kararlar için bkz. Gümüşay, 63 vd.; Işıklar, “Görev,” 151 ve *Askerlik Usulleri*, 296.

Uyumsuzluk Mahkemesi kararları da bu paralelde gerçekleşmiştir; UM Hukuk Bölümü, E.2004/51, K.2004/59, 4.10.2004. Davacının asker kişi olmasının aranmadığı diğer kararlar için bkz. UM Hukuk Bölümü, E.2004/99, K.2004/91, 6.12.2004; E.2007/539, K.2008/65, 3.3.2008; E.2013/1835, K.2014/149, 3.3.2014; E.2015/122, K.2015/139, 2.3.2015; E.2015/256, K.2015/267, 6.4.2015; E.2015/ 258,

Bu kavramla, davacı belirtilen kişilerden olsun olmasın “askeri hizmete ilişkin işlemin tesisinde hükümde sayılanların hizmet yönünden beceri, yeterlik ve yeteneklerinin, hâl ve hareketlerinin, hizmet safahatının, yetki, hak ve ödevlerinin göz önünde tutulması ile işlemin doğrudan doğruya bu kişiler göz önünde tutularak yapılması, bunların hak ve menfaatlerini etkilemesi” gibi hâller anlatılmak istenmektedir.³¹ Buna karşılık bir idari eylemin “MSB’deki kamu görevlileri ve yükümlülükleri ilgilendirmesi” ise, eylemden doğan maddi ve/veya manevi zararın bizzat bu kişilerin vücut bütünlüğü ve mal varlığı üzerinde gerçekleşmesi demektir.³²

Bu hâl ve şartın kapsamına görevde iken işlem veya eyleme muhatap olan, fakat başvuru esnasında görevden ayrılmış personelin de girdiği kabul edilmelidir. Bununla birlikte işlem ve eylem ilgilinin statüye girmeden önceki veya statüden çıktıktan sonraki süreçte gerçekleşmişse m.20/C-1 hükümleri değil,³³ 32 ilâ 37. maddelerdeki genel ve özel kurallar uygulanmalıdır.

a. İlgili Kişiler: Milli Savunma Bakanlığında Çalışan Kamu Görevlileri ve Yükümlü Askerler

Maddenin birinci fıkrası itibariyle ilgililerin tespitinde kamu görevlileri yönünden MSB teşkilatının, yükümlüler yönünden ise doğrudan belli statüdeki kişilerin esas alınması gerekmektedir.

i. Milli Savunma Bakanlığında Çalışan Kamu Görevlileri

Maddede sâdece “TSK kadrolarında” değil, “Millî Savunma Bakanlığı kadrolarında” çalışan tüm kamu görevlileri kapsama alınmıştır.

K.2015/277, 4.5.2015, bu kararlar için bkz. Uyuşmazlık Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, erişim 10 Temmuz 2022, <https://kararlar.uyusmazlik.gov.tr>.

³¹ Gümüşay, 150. Bu ifadelerin geçtiği kararlara örnek, UM Hukuk Bölümü, Eb1989/39, K.1989/40, 13.10.1989 ve E.1989/27, K.1989/26, bu diğer kararlar için bkz. Karavelioğlu911-933.

³² AYİM ve UM uygulaması da bu doğrultuda gerçekleştiği hakkında, Serdar Özgüldür, *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 1996), 176-177. Bu doğrultuda AYİM 2. D, E.2008/813, K.2009/532, 6.5.2009 (AYİMD, S.25, 109); 2.D, E. 2013/213, K.2013/169, 13.02.2013 (AYİMD, S.29, .37-39) ve UM Hukuk Bölümü, E.2002/29, K.2002/51, 7.10.2002, nakleden Bedriye Şenol İspartalı, “Askeri İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk.” (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009), 109.

³³ Bu doğrultuda, AYİM 2. D, E.2014/593, K.2014/525, 2.4.2014 (AYİMD, S.30, 50-53; AYİM 2. D, E.2012/928, K. 2012/938, 17.10. 2012 (AYİMD, S.28, 41-43).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet sisteminde artık “Millî Savunma Bakanlığı kadroları” daha geniş bir kapsama sahip olduğundan tüm TSK personelini içine almaktadır. Zira 2016’daki darbe teşebbüsünden sonraki süreçte Genelkurmay Başkanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarının Milli Savunma Bakanı’na bağlı hâle getirilmiş bulunmaktadır.³⁴

Merkezi/genel idarenin içinde yer alan Milli Savunma Bakanlığı 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’ne (CBK) göre merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatından oluşmaktadır (m.337 vd). 1 sayılı CBK’nın bu ve 509. maddeleriyle, 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum Ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümleri dikkate alındığında Milli Savunma bakanlığı kadrolarında bulunan ve kamu görevlisi istihdam eden kurum ve kuruluşları şu şekilde sıralayabiliriz: *Genelkurmay Başkanlığı ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları, Harita Genel Müdürlüğü, MSB Akaryakıt İkmal ve NATO POL Tesisleri İşletme (ANT) Başkanlığı, Milli Savunma Üniversitesi.*

Sonuç olarak Milli Savunma Bakanlığı’nda çalışan kamu görevlileri; a) 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na (DMK) tâbi memurlar ile diğer sözleşmeli personel, b) 926 sayılı TSK Personel Kanunu ve TSK İç Hizmet Kanunu’na tâbi muvazzaf ve 4678 sayılı Kanun’a tâbi sözleşmeli subay ve astsubaylar, c) 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu’na tâbi uzman erbaşlar, d) 6191 Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu’na tâbi sözleşmeli erbaş ve erler, e) Başta MSÜ olmak üzere diğer MSB kadrolarındaki 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu’na tâbi öğretim elemanları, f) 399 ve 375 sayılı KHK ile diğer mevzuata göre istihdam edilen üst yöneticiler ile sözleşmeli personelinden oluşmaktadır.³⁵

ii. Askerlik Yükümlüleri

Kamu görevlileri ibaresi askerlik yükümlülerini kapsamadığından bunlar maddede ayrıca sayılmıştır. Dolayısıyla Anayasanın 72. maddesi çerçevesinde 7179 sayılı Askeralma Kanunu kapsamında askere alınan yedek subay ve yedek astsubaylar ile yine bu Kanun uyarınca askerlik

³⁴ Geçmişte birçok cepheden farklı bir hukuki yapısı bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri’nin artık tamamen MSB teşkilatı içinde yer aldığı görüşü için bkz. Işıklar, “İYUK m.20/C”, 365-366.

³⁵ İYUK m.20/C-’de sayılmayan askeri öğrencilerin madde kapsamına dâhil edilmeleri gerektiğine ilişkin görüşümüz için bkz. Işıklar, “İYUK m.20/C”, 380-381.

hizmeti gördürülen erbaş ve erler de İYUK m.20/V-1 hükme kapsamına dâhildir. Hemen belirtelim ki 20/C maddesinin tatbiki bakımından yükümlü yedek subay, yedek astsubay ve erbaş ve erlerin MSB kadrolarında istihdamı şart değildir. Bu itibarla örneğin yedek subay öğretmen ve er öğretmen olarak Milli Eğitim Bakanlığında görevli yedek subaylar ile kolluk personeli olarak Jandarma Genel Komutanlığı (dolayısıyla İçişleri Bakanlığı) kadrolarında çalıştırılan yükümlü erbaş ve erler hakkında da 20/C maddesi hükmünün uygulanması gerekir.

b. İdari İşlem veya Eylemin Askerî Hizmete İlişkin Olması Hâl ve Şartı³⁶

İYUK m.20/C hükmü “askerî hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygula(nacaktır).” Dolayısıyla yeni kuralın kapsamının tayin ve tespitinde, sâdece kişi yönünden değil uyuşmazlık konusu itibarıyla de temel bir hâl ve şart söz konusudur.

i. Genel Olarak Askerî Hizmet Kavramı

“Hizmet” terimi 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu’nun (İçHK) 6. ve 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu’nun 12. maddelerinde “mevzuatın veya âmirin yapılmasını/yapılmamasını emrettiği işler” şeklinde tanımlanmıştır. Doktrinde bu mevzuat da dikkate alınarak yapılan bir tanıma göre askeri hizmet, “TSK’nin, İç Hizmet Kanunu’nda belirtilen görevleri yerine getirebilmesi bakımından kanun, tüzük, yönetmelik ve yönergelerde belirtilen etkinlikler ile mevzuatta tanınması hâlinde âmirlerin takdir yetkisi içerisinde kalarak verdiği emirlerle yaptırdığı işler” olarak tanımlanabilir.³⁷

ii. İşlem ve Eylemlerin Askerî Hizmete İlişkinliği

AYİM uygulamasına göre askeri hizmete ilişkin olma şartının artık daha dar yorumlanacağı kanaatindeyiz. Askerî hizmete ilişkin işlem ve eylemler, somut olarak ve doğrudan doğruya olağan ve günlük askeri hizmet

³⁶ Bu başlık altında zorunlu olarak yaptığımız açıklamalar dp.1’de gösterilen makalemizin ilgili bölümünden kısaca özetlenmiştir. Bu konuda geniş bilgi için bkz. İşıklar, “İYUK m.20/C”, s.353-362.

³⁷ Bu tanımın esas alındığı daha ayrıntılı tanım için bkz. AYİM Başsavcılığı’nın Uyuşmazlık Mahkemesinde olumlu görev uyuşmazlığı çıkarılması için verdiği 17.05.1989 tarih ve 1989/78 sayılı “Görevlilik Kararının Reddine İlişkin Karara Yapılan İtirazın Reddine Dair Kararı,” 1994, (8), AYİMD, s.170-175. Aynı geniş tanım için bkz. Özgüldür, 190.

ve faaliyetler olarak kabul edilebilir.³⁸ Zira maddi ve fonksiyonel niteliği dikkate alındığında askeri hizmet kavramının gerek milli güvenlik gerek bunun bir alt kavramı olan milli savunma kavramlarından daha dar bir anlama sahip olduğu görülmektedir. Bu itibarla, MSB'deki kamu görevlileri ve yükümlüleri ilgilendiren her türlü işlem ve eylemin Bakanlığın iş ve faaliyetleriyle ilgili olsa da 20/C maddesi kapsamında görülmesi mümkün değildir.³⁹ Bir idari işlemin askeri hizmete ilişkin olması, o işlemin bir askeri hizmetin yürütülmesi veya yerine getirilmesi maksadıyla yapılması demektir.⁴⁰ AYİM'in yerleşik içtihatlarına göre, "(e)ğer idari işlem askeri gereklere, askeri usul ve yöneme ve askeri hizmete göre tesis edilmiş ise bu işlemin askeri hizmete ilişkin olduğu kabul edilmelidir."⁴¹ Buna karşılık askeri idari eylem, kanunların ve nizamların TSK'ye verdiği yetki ve görevlerin ifasına yönelik olarak askerî kural ve gerekler çerçevesinde yürütülen askerî hizmet sırasındaki bir hareket, tutum veya meydana gelen olay ya da getirilen bir olay" olarak ifade edilebilir. Bu takdirde bu eylemin askeri hizmete ilişkin olması da "askeri hizmet yürütülürken meydana gelen sonuçla bu eylem arasındaki bağıllık" demektir.⁴² AYİM uygulamasında, idari eylemin askeri hizmete ilişkin olması için, o eylemin, askeri makamlarca tesis edilmesi veya bir askeri hizmetin yerine getirilmesi sırasında meydana gelmesi aranmıştır.⁴³

³⁸ Bu görüşte, Anadolu, s.58

³⁹ Bu yönde, Anadolu, s.58. Milli savunma ve askerlik hizmetleri ilişkisi için bkz. Halit Yılmaz, "Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti," *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no.4, (2004): 413; Şenol İspartalı, 62. Ayrıca Bkz. Yıldızhan Yayla, *İdare Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2009), 24 vd.; Ramazan Yıldırım, *İdare Hukuku Dersleri*, Cilt II, (Konya: Mimoza Yayınları, 2010), 117-133.

⁴⁰ Şenlen Sunay, s.128.

⁴¹ Bu ifade için bkz. AYİM 3.D, E.2010/542, K.2010/420, 25.03.2010 (AYİMD, S.27, 95-97). Bu doğrultudaki, diğer AYİM kararları: 1. D, 2001/1289, K.2001/1234, 20.11.2001 (AYİMD, S.17, K.1, 343-345); 3.D, E.2004/362, K.2005/235, 10.2.2005 (AYİMD, S.20, K.1, 125-127); 3. D, E.2007/633, K.2007/759, 31.05.2007 (AYİMD, S.23, 179-181); 2. D, E. 2013/41, K.2013/65, 23.01.2013 (AYİMD, S.29, 40-43); 3. D, E.2012/161, K.2012/93, 19.01.2012 (Bu kararlar için bkz. Işıklar, *Askerlik Usûlleri*, 297-298, dp.70; Işıklar, "Görev," 152, dp.50; Gümüşay, 85 vd. UM'nin aynı paralelde kararları: UM Hukuk Bölümü, E.1999/14, K.1999/15, 3.5.1999 (RG. 8.6.1999, S.23719, 45-49); E.2016/230, K.2016/273, 9.5.2016 (Karar yayımlanmamıştır); E.2015/174, K.2015/533, 28.11.2016 ve E.2016/183, K.2016/534, 28.11.2016, nakleden Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 128, dp.22.

⁴² Bu tanımlamalar için bkz. Özgüldür, s.193. Bu yönde, Gümüşay, 912; Şenol İspartalı, s.57.

⁴³ Gümüşay, 90; Şenol İspartalı, 57. Geniş bilgi ve somut karar örnekleri: Özgüldür, 194-210, 288-317, 91-106. UM Hukuk Bölümü'nün aynı yöndeki kararları:

Bize göre gerek idari işlem gerek idari eylem yönünden İYUK m.20/C-1'e göre açılacak davanın ölüm vb. hallerde bizzat işlemin ilgilendirdiği kişi veya eylemin yöneldiği kişi tarafından açılması beklenmemelidir. İdari işlem yönünden işlem sebebiyle menfaati ihlal olanlar da Kanunda kişileri ilgilendiren askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda yerine göre davacı olabilirler. İdari eylem açısından kural olarak davacının eylemin ilgilendirdiği, yâni eylemden zarar gören kişi olması gerekir ise de destekten yoksun kalanlar da dava açabilirler.

Ekleme gerekir ki, geçmişte doğrudan “askeri hizmet” niteliği bulunmamakla beraber onunla sıkı sıkıya bağlı görüldüğü için AYİMK m.20/1 kapsamında değerlendirilen askerlerle ilgili OYAK'ın ve SGK'nın (eski TC Emekli Sandığı'nın) vazife malulü aylığı bağlanmaması işlemlerinin artık 20/C maddesi kapsamında kabul edilmemesi mümkündür. Bu ve benzeri durumlarda yetkili mahkeme doğrudan doğruya İYUK'un 32 ilâ 27. maddelerindeki kurallara göre belirlenebilir.

C. Yetkili Mahkeme: İlgilinin Görev Yaptığı Yerin İdari Yargı Yetkisi Yönünden Bağlı Olduğu Bölge İdare Mahkemesinin Bulunduğu Yerdeki İdare Mahkemesi

Yeni kurala göre yetkili mahkemenin belirlenmesinde yukarıda açıklanan iki kümülatif temel şarta bağlı olarak “ilgilinin görev yaptığı yer” ölçütü öngörülmüştür. Madde kapsamındaki uyuşmazlıkların çözümünde, önce bu yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesi tespit edilecek, sonra da bu bölge idare mahkemesinin bulunduğu coğrafi yer itibarıyla yetkili ve görevli idare mahkemesinin adı ve unvanı belirlenecektir. Şimdi sırasıyla bu kavramları inceleyelim.

1. İlgilinin Görev Yaptığı Yer Ölçütü

Burada “ilgilinin görev yaptığı yer” kavramını açıklamak için ayrı ayrı “ilgili (kişi)” ve “görev yaptığı yer” terimleri üzerinde durmak gerekir. Bunlardan ilki insan, ikincisi ise coğrafya unsuruyla ilgilidir.

E.2003/89, K.2003/88, 17.11.2003, RG. 5.1.2004, S.25337; E.2003/99, K..2003/92, 17.11.2003, RG. 5.1.2004, S.25337; E.2016/33, K.2016/69, 15.2.2016, RG. 8.6.2016, S.29647E.2016/73, K.2016/106, S.15.2.2016.

a. İlgili (kişi)

Yetkili mahkemenin tayininde görev yeri itibariyle esas alınan ilgili kişiden kasıt, askeri hizmete ilişkin işlemin ilgilendirdiği ve eylemin yöneldiği kişidir. Kural olarak ve çoğunlukla söz konusu idari işlem ve eylemlerin muhatabı aynı zamanda davacı sıfatını da taşır. Bununla birlikte birçok hâlde davacı taraf ilgili kişiden farklı bir kimse olabilir. Zira fıkranın ikinci cümlesindeki “ilgili” ibaresi birinci cümledeki hükmün muhatabına yollamada bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak yetkili mahkeme, MSB kadrolarında çalışan kamu görevlileri ve askerlik yükümlülerinin görev yaptığı yere göre belirlenecektir. Bu kişilerle ilgili şöyle bir örnek verebiliriz: Kastamonu Askerlik Şube Başkanlığında görevli bir astsubay (A)’nın kendisine disiplin cezası veren amiri (B)’yi bu sebeple yaraladığını farz edelim. Burada “ilgili” kişiler ceza işlemi yönünden (A), yaralama eylemi yönünden ise (B)’dir. Yine bu şubede askerlik hizmeti gören yükümlü er (E) nöbetçiyken silahlı saldırı sonucu öldürülmüş, erin Karaman’da ikamet eden ebeveyninin idareye yaptığı tazminat ve şehit sayılma başvuruları da reddedilmiş olsun. Bu takdirde, gerek saldırı eyleminin yöneltildiği gerek işlemin ilgilendirdiği kişi (E) olduğu halde ebeveyn anne ve baba davacı olabilecektir.

İYUK m.20/C-1 kapsamındaki askeri uyuşmazlıklarda ilgili kişi işin mahiyeti gereği gerçek kişi olmak durumundadır. Başka bir deyişle işlem veya eylem bir grup kamu görevlisini veya yükümlüyü ilgilendirse bile, kural olarak ilgili kişi tüzel kişi olamaz. Buna karşılık işlem ve eylemin muhatabının gerçek kişi olduğu bazı hallerde davacının tüzel kişi olması mümkündür. Örnek vermek gerekirse, MSB’nin belli bir birimindeki tüm sivil memurların askeri tatbikatta görevlendirilmesine ilişkin işlem aleyhine bunların üyesi olduğu sendika da dava açabilir.

Askeri hizmete ilişkin bir düzenleyici işlem MSB’de çalışan belirli bir kamu görevlisinin ve/veya askerlik yükümlülerinin tamamını ya da yalnızca belli bir statü kesimini muhatap almış olabilir. Bu durumda düzenleyici işlemin muhatap aldığı statüyü haiz herkes ilgili kişi konumundadır. Meselâ, Millî Savunma Bakanlığı Personeli Yer Değiştirme Yönetmeliği’nin ilgili kişileri 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabi olarak çalışan Devlet memurları, Subay Sicil Yönetmeliği’nin ilgili kişileri TSK’ndeki subaylar ve Askeralma Yönetmeliği’nin ilgili kişileri genelde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan, askerlik çağı içerisindeki her erkek, İYUK m.20/C-1 hükmü yönünden ise özelde silahlıdaki yedek subay ve yedek astsubaylar ile erbaş ve erlerdir.

Bu itibarla, askeri hizmete ilişkin düzenleyici işlemlere ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili mahkeme ilgilendirdiği statüdeki her bir kişinin görev yaptığı yer itibariyle ayrı ayrı belirlenmelidir. Meğerki başka bir yargı merci görevlendirilmiş olmasın. Söz gelimi bir Cumhurbaşkanlığı (kararname hariç) düzenleyici işlemi veya başka bir makamın ülke çapında uygulanan yönetmeliği askeri hizmete ilişkin ise, ilgili MSB çalışanı kamu görevlisi veya yükümlü asker olsa bile, görev yetki konusunu öncelikle açılacak davanın görüleceği yer Danıştay'dır (2575 s. Danıştay Kanunu m.24/1-b ve c). Hiç şüphesiz düzenleyici işlem ile buna dayanan uygulama işlemlerinin dava şekline göre görevli yargı merci, buna bağlı olarak da yetkili mahkeme değişebilecektir. Şöyle ki, MSB'ce çıkarılan Subay Sicil Yönetmeliği hükümlerinin iptali için açılacak davalara her hâlükârda Danıştay'da bakılması gerekir. Buna karşılık bu Yönetmeliğin uygulama işlemine, meselâ belli bir döneme ilişkin bir subay sicil notunun veya bir erin terhis edilmeme işlemlerine karşı açılacak idari davalarda yetkili mahkeme ilgili subayın veya erin görev yaptığı yere göre belirlenir.

b. Görev Yapılan Yer Kavramı

Askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili mahkemeyi tespitte benimsenen ilgilinin “görev yaptığı yer” ölçütü, İYUK'taki kamu görevlileriyle ilgili özel yetki kurallarındaki “görev yeri (m.33/1)” ve “görevli bulunduğu yer (m.33/3)” ibareleriyle benzerlik göstermekte ise de m.33/2 ve 33/4'deki terimlerle aynı anlama sahip olduğu açıktır.⁴⁴

“Görev yaptığı yer” her şeyden önce ilgilinin görev yapmakta olmasını, yâni kamu hizmetine bizzat ve şahsen girmiş ve onun unsuru haline gelmiş olmasını ifade eder. Bu husus zaten “MSB kadrolarında çalışan kamu görevlisi ve askerlik yükümlüsü olma” şartının bir sonucudur. Bütün kamu görevlileri hizmet vermek üzere tanımlanmış bir kadroyu işgal eder. Her bir kişinin statüsüne mahsus bu kadro görevini ilgililer, -tıpkı tek tek gözlerden oluşan peteklerin konduğu ve muhafaza edildiği bir kovandaki arılar gibi- idari bir organize sistem içinde ve birlikte ifa ederler. Bu idari teşkiller TSK'da takım, bölük, alay, ordu, gemi, filo gibi askeri kıt'a veya askerlik şubesi, fabrika, tersane gibi askeri kurum ile bunların karargâhları şeklinde

⁴⁴ İYUK'un 33. maddelerindeki benzer terimlerden “görev yaptığı yer”, ilgilinin görev yapmasını, yâni fiilen kamu hizmetinin parçası olmasını; “görevlinin bulunduğu yer” ise ilgilinin geçici de olsa kamu görevlisi olarak çalıştığı yeri ifade etmektedir. Berk, s.71.

görünür. Bütün bu teşkiller doğası gereği mevcut varlıkları itibariyle yeryüzünde –sabit veya seyyar- fiziki ve maddi bir mekân kaplar. Bu bakımdan ilgilinin görev yaptığı yer tâbirindeki “yer” kelimesinden ne anlaşılması gerektiğini açıklamak gerekir. Esasen “yer” kelimesinin sözlüklerde coğrafyadaki arzın bir bölümü ve mıntıka anlamı dışında, araziden mekân ve mahale, bir şeyin belli bir kısmından makam ve mevkiye kadar birçok anlamı bulunmaktadır.⁴⁵ Hükümde geçen ilgilinin görev yaptığı “yer” ise, hem bir işin yapıldığı ve bir şeyin olduğu mahal şeklinde somut ve fiziki, hem de makam, memuriyet, pozisyon, konum gibi soyut ve idari olmak üzere iç içe geçmiş iki anlama birden sahiptir. Başka bir ifadeyle, yapılan görev bağlamında dile getirildiğinde yer deyiminin, kişinin gerek bir idari yapı içindeki kadro pozisyonunu, gerek pozisyonuyla bulunduğu mahali kapsayacak biçimde bir ve aynı anlamda kullanıldığı söylenebilir. Ancak biz m.20/C-1’in ikinci cümlesinde ilk anlamın ikincisini öncelediği ve ilgilinin idari konumun esas alınması gerektiği kanaatindeyiz. Sonuç olarak, kamu hizmetinde görev yapılan yer dendiğinde mekândan önce çalışılan idari birimdeki konum, sonra da bunun konuşlandığı coğrafi yer akla gelmelidir. Bununla beraber ilki daima ikincisine muhtaç ve mecbur olduğundan, birinden söz edildiğinde diğeri de kastedilmiş olur. Örneğin bir asker hakkında görev yaptığı yer Anıtkabir Komutanlığı denildiğinde, onun buranın kadrosunda ve Ankara’da bulunduğunu anlarız.

Bu konudaki az sayıdaki kararlardan birinde, son olarak Hakkari ilinde görev yapan bir astsubayın 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 35/D-1 maddesi uyarınca rütbesinin geri alınmasına ilişkin 18.7.2022 tarihli MSB işleminin iptali için açılan dava, Ankara İdare Mahkemesi uyuşmazlığı 15.8.2022 tarihinde yetki yönünden reddedilmiştir. Dosyanın gönderildiği Erzurum İdare Mahkemesi de aksi gerekçeyle davanın yetki yönünden reddine karar vermiştir. Yetki uyuşmazlığı üzerine başvuru Danıştay da verdiği Yetkili Yargı Yerinin Belirlenmesi Kararı ile, uyuşmazlığı askeri hizmete ilişkin görmüş ve “görev yaptığı yer” ibaresinin “son görev yapılan yer olarak anlaşılması gerektiğine işaretle İYUK m.20/C-1 uyarınca Erzurum İdare Mahkemesini yetkili bulmuştur.⁴⁶

⁴⁵ Bunlarla birlikte yer kelimesinin on beş ayrı tanımı için bkz. Türk Dil Kurumu, “Yer”, *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı (Ankara: TDK Yayını, 2005),2167; İlhan AYVERDİ, “Yer”, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Cilt III, (İstanbul: Kubbealtı Yay., 2006), s.3408-3412. (Kubbealtı Lügati).

⁴⁶ Dan. 5.D., 13.10.2022, E.2022/1326, K.2022/6918. Bunun gibi, Dan. 5.D., 13.12.2022, E.2022/14922, K.2022/10216. Emeklilikte tesis edilen rütbenin geri

c. İlgilinin Görev Yaptığı Yerin Atandığı Yerden Farklı Olması

Görev yapılan yer kavramı, her şeyden önce ilgilinin atanmak suretiyle istihdam edildiği kadro görevine tekabül eder. Bununla beraber, genelde madde kapsamındaki tüm personelin, özelde ise askerlerin gerek birey olarak gerek idari birimiyle beraber farklı bir yerde görev yapmaları mümkündür.

i. İlgilinin Kurum ve Birlik Hâlinde Başka Bir Mahalde Görevlendirilmesi

MSB'ye bağlı idari teşkiller personeliyle birlikte asıl bulunduğu mahalin dışında, başka bir bölgede görev yapıyor olabilir. Devlet Memurlarının bu durumla karşılaşması küçük bir ihtimal ise de TSK'nın ve askeri faaliyetlerin yapı ve mahiyeti gereği askerlerin birliklerinin tümü veya bir kısmıyla beraber kıta intikali, harekât kontrolü, emre girme gibi usullerle, asıl atandıkları mahalden uzak bir mesafedeki bir muntıkada (kışla, çadırli ordugah, üs bölgesi gibi) konuşlandırılmaları mümkün ve olağan bir uygulamadır. Örneğin Edirne'deki bir tugayın tank taburunun bir kısmının Güney-Doğu Anadolu'ya intikal ederek Siirt ili kırsalındaki bir üs bölgesinde geçici olarak konuşlandırıldığını farz edelim. Bu takdirde taburun intikalle yeni üs bölgesine gelen kısmındaki personelin görev yaptığı yer Siirt olduğundan yetkili mahkeme buna göre belirlenecek; taburun geri kalanındakiler için ise yine Edirne'nin esas alınmasına devam edilecektir.

iii. İlgilinin Bireysel Olarak Görevlendirilmesi

İlgili kişi atanmak suretiyle görev yaptığı olduğu asıl kurum ve birliğinin konuşlandığı yerden ayrı ve uzak bir mahalde bireysel bir pozisyonda askeri hizmet yapabilir. Bu takdirde ilgilinin kadrosunda yer aldığı idari teşkilin yer değiştirmesi söz konusu değildir. Bu konumlanma şekli mevzuata göre geçici bir görevlendirme şeklinde olabileceği gibi,⁴⁷

alınması işlemiyle ilgili olarak: Dan. 5.D., 21.12.2022, E.2022/14521-K.2022/10515; 5.D., 13.10.2022, E.2022/13626, K.2022/6918 (kararlar yayımlanmamıştır).

⁴⁷ MSB'de çalışan kamu görevlileri 657 sayılı DMK (Ek m.8), 375 s. KHK (Ek m.25) ile Kurumlar Arası Geçici Görevlendirme Yönetmeliği (3.55.2019- 30763 ss RG) başka kurumların emrine ve kurumların kadro/pozisyonlarına görevlendirebilirler (m.4, 5 ve 6). Bunların ikincisinde personelin kadro veya pozisyona asaleten atamada aranan tüm şartları taşıması gerekir. Mevzuatta kurum için geçici görevlendirme konusunda bir hüküm yoksa da zorunluluk ve kamu yararı hâlinde belirli süreyle geçice görevlendirme yapılabileceği kabul edilmektedir. Askerlere ilişkin geçici görevlendirme usulü ise TSK Subay ve Astsubay Atama Yönetmeliği'nin 13/f ve g

kurs vb. sebeplerle de yapılabilir. Bize göre, bu gibi durumlarda belli ve münhal bir kadro ve pozisyona görevlendirilsin görevlendirilmesin veya kursiyer olsun olmasın, artık ilgili başka bir idari görevi yürüttüğünden yetkili mahkemenin tayin ve tespitinde bu yeni ve hali hazır konumunun dikkate alınması gerekir. Yukarıdaki örnekte, personelin birliğiyle Siirt'teki üs bölgesine intikal eden personelin buradayken Ankara'da bir askeri okulda kursiyer olarak gönderilmesi veya öğretmen olarak geçici olarak görevlendirilmesi hâlinde, görev yaptığı yer Ankara olduğundan buradayken muhatap olduğu işlemlerle ilgili davalarda Ankara İdare Mahkemesi yetkili olacaktır.

Karşılaştırmak gerekirse, Danıştay'ın, askeri hizmetle ilgisi olmayan kamu görevlileri hakkında geçici görevdeyken tesis edilen işlemlere ilişkin davalarda son görev yeri ölçütü itibarıyla geçici görevli olarak bulunan yer idare mahkemesini yetkili gördüğü söylenebilir.⁴⁸

2. Yetkili İdare Mahkemesi

Askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarla ilgili görevli ve yetkili mahkeme, İYUK'ta mevcut kurallara göre belirlendiğinden Türkiye'deki tüm idare mahkemeleri yetkili idi. Ancak 7415 sayılı Kanunla bir istisna getirilerek İYUK m.20/C-1 kapsamındaki uyuşmazlıklarda artık sâdece dokuz bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yetkili kılınmıştır. Bunlar Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Adana, Erzurum, Bursa, Gaziantep ve Samsun İdare Mahkemeleridir. Daha önce belirtildiği üzere, Kanun teklifinde benimsenen yargı çevrelerinin Hâkimler ve Savcılar Kurulunca belirlenecek beş idare mahkemesinin yetkilendirilmesi usulünden

maddesinde düzenlenmiştir. 6413 s. TSK Disiplin Kanunu belli süreli kurs ile geçici görevlendirmelerde bu kurum amirlerinin disiplin amiri olarak disiplin cezası verebilmesine imkân tanımaktadır (m.8/8).

⁴⁸ Bu hususta henüz doğrudan bir karar örneği gösterilemez ise de Danıştay'ın kamu görevlisinin geçici görevlendirildiği yerde ilişkisinin kesilmesi işlemini ilişkin açılan davadaki kararı emsal alınabilir. Danıştay da SSK Bursa Sigorta Müdürlüğü'nde icra memuru olarak görev yapmakta iken 6 ay süreli olarak Diyarbakır Sigorta Müdürlüğü emrinde icra memuru olarak görevlendirilen davacının kurumla ilişkisinin kesilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle SSK Genel Müdürlüğü'ne karşı açtığı davada davacının son görev yaptığı yer (geçici görevli) idare mahkemesi olan Diyarbakır İdare Mahkemesi'ni yetkili görmüştür. Davacının kadrosunun Bursa'da bulunmasını da bu durumu değiştirecek nitelikte görmemiştir. Danıştay 10. D., E.2000/1128, K.2000/1601, 17.4.2000 (Topuz ve Özkaya, 792).

vaz geçilerek bölge idare mahkemesi esası kabul edilmiştir. Bu suretle yetkili mahkemeyi belirlemek kolaylaştırıldığı gibi, teklife oranla sayı artığından mahkemeye erişim yolu da genişletilmiştir. Fakat bu durum, aynı bölge idare mahkemesinde bulunan belirli ve yalnızca bir adet idare mahkemesi yerine, aynı yargı çevresine sahip birden fazla idare mahkemesinin yetkili olmasına yol açmıştır.⁴⁹

Kanun'un gerek teklif olunan gerek yürürlüğe konan metnindeki idare mahkemelerinin bulunduğu yerlere ve sayısına bakıldığında, ağırlığın Türkiye'nin batı yarısına verildiği görülmektedir. Özellikle TSK birliklerinin ve mensuplarının ülkenin doğu bölgelerinde konuşlandırıldığı ve görevlendirildiği dikkate alındığında mahkeme dağılımının dengeli olduğu söylenemez. Diğer taraftan teklifte (Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından yapılacak iş bölümüne göre) her yargı çevresinde tek bir idare mahkemesinin yetkilendirilmesi öngörülmüşken, kabul edilen metin itibarıyla söz konusu uyumsuzluklara aynı yargı çevresinde birden fazla idare mahkemesinin bakması gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Zira bu dokuz merkezin hepsinde de birden fazla idare mahkemesi bulunmaktadır. Dolayısıyla mevcut hükmün bu hâliyle ilk bakışta uygulama ve karar birliğini sağlamaktan uzak olduğu değerlendirilebilir. Bu olumsuz sonuç her bölge idare mahkemesinin vereceği kararların zamanla istikrara kavuşmaları ve/veya HSK'nın her bölgede bir idare mahkemesini yetkilendirmesiyle ortadan kaldırılabilir.

Bundan başka idare mahkemelerinin bulunduğu yerler ve baktığı yıllık dosya adedi, MSB ve TSK'da çalışan personelin ülke yüzeyindeki dağılımı karşılaştırıldığında da durumun, özellikle mahkemelere uzak, ücra ve küçük yerleşimlerde, hatta kırsalda görev yapan asker kişilerin aleyhine olduğu görülmektedir. Bu olgu, duruşmaya ve keşfe katılamama gibi hâller düşünüldüğünde büyük bir asker kesimin mahkemeye erişim hakkını etkileyecek gibi gözükmektedir. Buna bağlı olarak, yargılama giderlerinde artışla birlikte gerek dava sürelerinin uzaması, gerek davanın süjelerinin vakit ve emek kaybı söz konusu olabilir. Bu durumla en çok, personelin ülkenin bir ucundan diğer ucuna atama ve görevlendirmelerinde karşılaşılacaktır. Biz çözüm olarak (İYUK m.33/1'deki gibi) önceki ve yeni görev yeri arasında seçimlik bir hak tanınmasını ve/veya (ilgili kişi dışında yakınlarının da davacı olabileceği göz önünde bulundurularak) ikamet yeri esasının da kabulünü teklif ediyoruz.

⁴⁹ Bkz. yuk. dp. 3 civarında yaptığımız açıklamalar.

III. ASKERİ HİZMETE İLİŞKİN YETKİ KURALININ İDARİ YARGILAMA KANUNU'NDAKİ YETKİ DÜZENLEMELERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

A. Yetki Kurallarının Karşılaştırılması

İYUK m.20/C-1 hükmüne ilişkin açıklamalarımızın daha iyi anlaşılabilmesi için mevcut genel ve özel yetki kurallarıyla karşılaştırarak aradaki farkları ortaya koymak faydalı olacaktır.

1. Genel Yetki Kuralı (İYUK m.32/1) Yönünden

İYUK m.32/1'de düzenlenen idari davalara ilişkin genel yetki kuralına göre, “göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla bu Kanunda veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.” Genel yetki kuralına göre yetkili idare mahkemesi, idari dava konusu işlemi veya sözleşmeyi yapan idari makamın bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.⁵⁰ Bu kural öncelikle idare mahkemelerin görev alanına giren iptal davaları ve bu işlemlerden doğan tam yargı davaları bakımından geçerlidir. Kuralın kapsamına idari eylem ve idari sözleşmelerden kaynaklanan tam yargı davaları dâhil değildir.⁵¹ Belirtmek gerekir ki özel yetki kurallarının bulunmadığı durumlarda genel yetki kuralı uygulanır. Başka deyişle idari yargıda özel yetki genel yetkiyi kaldırır.⁵²

⁵⁰ Gözübüyük, 356; Karavelioğlu 1443; Arslan vd., 370; Berk, 62; Kayar, 233; Gürbüz, 207. İhaleden yasaklama kararını veren üniversitenin bulunduğu yer itibarıyla Konya İM'nin yetkili olduğu hakkında, D.13.D., 16.03.2015, E.2015/943, K.2015/1047, Levent Kızılel, “İdari Dava Türlerinde Dava Dilekçeleri Üzerinde İlk İnceleme”, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016), 38; Adalet Bakanlığı ile yapılan protokol kapsamında ÖSYM tarafından Ankara'da yapılan icra müdür ve müdür yardımcılığı sınavının iptali için açılan davada İYUK m.32/1 uyarınca işlemi tesis eden idari merciin bulunduğu yer itibarıyla Ankara idare mahkemesinin yetkili olduğu hakkında, Dan. 5.D., E.2007/1525, K.2007/766, 16.4.2007, nakleden Cafer Ergen, *İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi*, (Ankara: Seçkin Yay. 2008), 350.

⁵¹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 210; Berk, 62-63.

⁵² Gözübüyük, 356; Tan, 1000; Kalabalık, 267; Sabri Coşkun ve Müjgan Karyağdı, *İdare Yargılama Usulü*, (Ankara: Seçkin Yay. 2001), 115; Yıldırım ve Çınarlı, s.182-183, 186; Gürbüz, 207; Yıldırım, 102.

Konu askeri hizmete ilişkin (birel veya düzenleyici) bir idari işlem olduğunda, şayet uyuşmazlık MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerleri ilgilendiriyorsa artık yetkili mahkeme m.20/C-1’e göre tayin ve tespit edilecektir. Yâni buradaki yetki kuralı daha özel olduğundan gerek diğer özel yetki kurallarını, gerekse genel yetki kuralını önceler. Ancak bu temel şartlardan birinin yokluğunda veya idari işlem ve eylem temel şartları taşısa bile davacıların bununla ilgisi yoksa, duruma uyduğu ölçüde m.33 ilâ 37’deki özel yetki kuralları, uymuyorsa genel yetki kuralı uygulanacaktır.⁵³ Geçmişte benzeri yaşanmış bir örnek verelim: MSB uzun süredir üniformaya takılmakta olan ve askeri kahramanlığı sembolize eden bir rozetin kaldırılmasını kararlaştırmış olsun. Bu işleme karşı MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerler göreve yaptıkları yerlerde dava açabilecek iken, örneğin İstanbul’da oturan emekli bir subay aynı karara karşı m.32/1 hükmü gereği MSB’nin bulunduğu Ankara’daki bir idare mahkemesinde dava açacaktır.

Askeri hizmete ilişkin görülse bile, genellikle idari sözleşmeler MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerleri birey olarak ilgilendirmez. Bununla birlikte idare ile sözleşmeli subay/astsubaylar, uzman erbaşlar ve sözleşmeli erler gibi bazı personel arasındaki sözleşme idari hizmet sözleşmesi niteliğindedir. Bu takdirde dahi sözleşmeden doğan uyuşmazlıklarla ilgili davalarda m.32/1 değil, m.20/C-1 uygulanmak durumundadır.⁵⁴

İYUK m.32/1’de “Göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla” denildiğinden, görevi düzenleyen başka kanun hükümlerinin ve özellikle 2575 sayılı Danıştay Kanunu’nun 24. maddesinin uygulandığı uyuşmazlıklarda yetki meselesi gündeme gelmez.⁵⁵ Bu şart özel yetki kurallarını, dolayısıyla m.20/C-1 hükmünü de kapsamaktadır. Bizim tespitimize göre, MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerleri ilgilendiren askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde başka yargı

⁵³ Çağlayan, 281.

⁵⁴ Şunu da belirtelim ki, Danıştay idari hizmet sözleşmeler bakımından m.32/1 hükmünü değil, kamu görevlileriyle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yetki kuralını uygulamaktadır, Dan. 2.D., E.2010/471, K.2010/2761, 15.6.2010, (DD, S.125, 137-138).

⁵⁵ Yıldırım, 103. Bu yönde, Danıştay 6.D., E. 2007/7826, K.2007/1684, 11.3.2008 (Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 212); 14.D., E.2018/2278, K.2018/8005, 29.11.2018 (Derdiman, Yetki Belirsizlikleri).

yerini görevlendiren özel ve ayrık bir düzenleme bulunmadığından, yetkili mahkemenin tayininde -anılan 2775 SK m.24'deki (belli düzenleyici işlemler ile Cumhurbaşkanlığı kararlarına ilişkin) hüküm hariç,- her hal ve şartta m.20/C-1 hüküm esas alınacaktır.

2. Kamu Görevlilerine İlişkin Yetki Kuralı (İYUK m.33) Yönünden

Şurası bir gerçektir ki idari yargıda karşılaşılan davalar çoğu zaman idari ile kamu görevlileri arasındaki uyuşmazlıklarla ilgilidir. Esasen m.20/C-1'deki uyuşmazlıklar da yükümlü askerleri kapsama dâhil edip etmememize göre tamamen geniş veya dar anlamda kamu görevlilerine ilişkindir. Bu m.33'teki yetki kuralı üzerinde daha çok durulabilirse de m.20/C-1 hükmünün daha özel ve ayrık bir durumda uygulandığı muhakkaktır. Bununla birlikte İYUK m.33 çeşitli ihtimallere göre farklı hüküm öngördüğünden konuyu ayrı ayrı ele alacağız.

Kamu görevlilerinin atanması ve nakilleri ile ilgili davalarda yetkili mahkeme kamu görevlilerinin yeni veya eski görev yeri idare mahkemesidir (m.33/1). Görüldüğü üzere burada (m.20/C-1 dâhil) hiçbir mevzuatta yer almayan seçimlik bir yetki kuralına yer verilmiştir. Bu itibarla bir yerden başka bir yere veya göreve atanan kamu görevlileri isteklerine göre bu işlem aleyhine eski görev yerindeki idare mahkemesinde dava açabilecekleri gibi, yeni görev yerindeki idare mahkemesine de başvurabileceklerdir.⁵⁶ Davacılar kolaylık sağlayan bu hüküm aynı anda birden fazla ve farklı (iki) idare mahkemesini yetkili kılan tek düzenlemedir.⁵⁷ Seçimlik hakkın kullanılmasıyla, yâni eski veya yeni görev yerlerinin birinde dava açılmasıyla hakkın verdiği yetki sona erer; artık öteki yerde dava açılmaz⁵⁸ veya nakledilemez. Atama bir kamu görevlisinin işgal ettiği kadrodan başka bir kadroda görevlendirilmesi veya bir kimsenin açıktan veya ilk defa bir kadroda görevlendirilmesidir.⁵⁹ Nakil, burada sözlük anlamları dışında bir

⁵⁶ Bu doğrultuda, Danıştay 5.D., 09.10.2014, E.2012/11852, K. 2014/6593; 2.D., 19.11.2014, E.2014/8674, K.2014/10474; 5.D., 11.12.2014, E.2014/8605, K. 2014/9311; 5.D., 14.05.2015, E.2015/2091, K.2015/5247 (bu kararlar için bkz. Kızılel, 40).

⁵⁷ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 212.

⁵⁸ Bunların ikisinde de dava çalması hâlinde ilk davanın açıldığı mahkeme yetkili sayılmalıdır, Berk, s.68-69. Bu doğrultuda, Danıştay 10.D., E.2000/4527, K.2000/4809, 26.9.2000, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, 819.

⁵⁹ Gözübüyük ve Dinçer, 813.

kamu personelinin bir yerden bir yere atanması anlamında kullanılmaktadır.⁶⁰ Bu bağlamda naklen atanma, kamu görevlilerinin yer değiştirmek suretiyle naklen atanması, personelin görevlerinin ve görev yerlerinin kurumlarınca değiştirilmesi ve sınıf değişikliği yapılarak atama gibi birçok atama şeklini kapsamaktadır.⁶¹ Bu noktada, hükümdeki naklen atama kavramının Danıştay tarafından muvafakat verilmeme,⁶² görev, sınıf ve her türlü yer değişikliğini kapsayacak şekilde geniş yorumlandığı söylenebilir.⁶³ Geçici görevlendirmede bu kapsamda görülebilir.⁶⁴ Ancak

⁶⁰ Aynı zamanda naklen atama kısaca yer ve/veya görev değişikliği demektir. Bkz. Seçkin Yavuzdoğan, *Devlet Memurları Kanununun Uyarınca Naklen Atama*, 2.Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 47-48.

⁶¹ Bu çerçevede kanunlarda farklı şekillerde tasnif edilmek ve adlandırılmakla birlikte, 657 s. DMK'da; bir sınıftan başka bir sınıfa geçme (m.71, yer değiştirme suretiyle atama (m.72), karşılıklı yer değiştirme (m.73), bir kurumdan diğerini nakil (m.74), kurumlarınca görevlerinin ve yerlerinin değiştirilmesi suretiyle (daha üst, kurum içinde aynı veya başka yerlerdeki diğer kadrolara) naklen atama (m.76), olağanüstü usulle üst derecelere atama (m.68) ve (uygulamada) başka bir göreve atanmak üzere görevden alma gibi nakil (naklen atama) türleri bulunmaktadır. Bkz. Yavuzdoğan, s.492 vd.

⁶² Danıştay, 10.D, E.2002/1655, K.2002/1655, 18.4.2002, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, 818; 5.D., E.2011/4414, K.2011/4123, 11.7.2011. Muvafakat verilememesi işlemlerinde 11.7.2011 tarihli karara dayanılarak m.33/1 hükmünün uygulandığı belirtildiği gibi (Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 213.), aksine Danıştay'ın genel kuralı uyguladığı da ifade edilmektedir (Kaplan, 144). Oysa Danıştay'ın bu kararının son cümlesi aynen şöyledir: "Davacının, kurumlar arası nakil suretiyle Bolu Valiliği emrine atanmasına muvafakat verilmemesi işleminin iptali istemiyle açılan davaya konu uyuşmazlığın çözümünde, 2577 sayılı Yasanın 33/1 maddesi uyarınca davacının görev yaptığı yer Samsun İdare Mahkemesi yetkili bulunmaktadır."

⁶³ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 212; Gözübüyük ve Dinçer, 815. Bu doğrultuda, DİDDK, E.2012/981, K.2014/4274, 19.11.2014 (Kızılel, 41); Dan. 5.D., E.1986/1167, K.1986/949, 24.9.1986 (DD, S. 66-67, 254); öğretim üyesinin aynı üniversite bünyesindeki mevcut kadrosunun başka bir bölüme aktarılmasına yönelik talebinin m.33/1'deki atama ve nakil işlemleri kapsamında olduğuna dair, 8.D., E.2014/8966, K.2014/8035, 04.11.2014 (Kızılel, 41); Gümrük muhafaza amirliği görevinden alınarak aynı kurumda kısım amiri olarak istihdamın "atama ve nakil" kavramları içinde yer aldığı hakkında, 10. D., 1984/1126, K.1984/408, 27.2.1984 (DD, S.56-57, 424).

⁶⁴ Bu konuda güçlük çekilmekle beraber kamu personeli lehine m.33/1'deki özel yetki kuralının uygulanmasının yerinde olacağı hakkında, Kaplan, 145. Aksi görüşte, Gürbüz, 208. Görevlendirmenin gerek neticede görev yerini değiştirdiğinden atama ve nakil gibi özel yetki kuralına, gerek kadro şartı gerçekleşmediğinden genel yetki kuralına tâbi olabileceği hakkında, Derdiman, Yetki Belirsizlikleri. Danıştay, geçici olarak Kastamonu'da görevlendirilen memurun asli görevine iadesi döndürülmesi

başka yere ve kadroya atanma talebinin reddinde sâdece mevcut görev yeri mahkemesi yetkilidir.⁶⁵ Pek tabiidir ki, gerek aynı yargı çevresinde farklı göreve atama, gerek ilk defa kamu görevlisi olarak atanma isteğinin reddi işleminin iptaline ilişkin idari davalarda m.32'deki genel yetki kuralı uygulanır.⁶⁶

Kamu görevlilerinin görevlerine son verilmesi, emekli edilmeleri veya görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili davalarda tek yetkili mahkeme ise, kamu görevlisinin son görev yaptığı yer idare mahkemesidir (m.33/2). Hükümde açıkça yazılmamış olan görevden çekilmiş sayılma,⁶⁷ kurumla ilişkin kesilmesi,⁶⁸ meslekten çıkarma,⁶⁹ kurul üyeliğine son verme,⁷⁰ sözleşmenin yenilenmemesi⁷¹ veya tekrar atamama gibi göreve son verme

yolundaki başvurusunun zımnen reddi üzerine açtığı davada ilgilinin geçici olarak bulunduğu yerdeki mahkemenin yetkili olduğuna karar vermiştir, 5.D., E.1997/2329, K.1999/3843, 24.11.1999 (Topuz ve Özkaya, 792).

⁶⁵ Bu görüşte, Yahya Kazım Zabunoğlu, *İdare Hukuku*, Cilt II, (Ankara: Yetkin Yay. 2012), 481. Aynı doğrultuda, kamu avukatının eş durumundan Ankara'ya nakil talebinin reddinin iptali davasında görev yaptığı Gümüşhane'nin idari yargı yetkisi yönünden bağlı bulunduğu Trabzon İdare Mahkemesi'nin yetkili olduğuna dair, D. 10. D., E:1999/5424, K:2000/4808, 26.9.2000, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, 820; Dan. 2.D., E.2010/471, K.2010/2761, 13.6.2010 (DD, S.125, 136 vd). Aksine bu özel yetki kuralının uygulanacağı yönünde, 5.D., 2016/2311, K.2016/1968, 5.4.2016, Hüseyin Bilgin, *İdari Davalar ve Çözüm Yolları*, 2. Baskı (Ankara: Seçkin Yay. 2018), 550. Bu yetki belirsizliği hakkında bkz. Derdiman, Yetki Belirsizlikleri.

⁶⁶ Candan, 886; Arslan vd., .371; İsa Aydemir, "Kamu Görevlileri ile İlgili Davalarda Yetki Kuralları", *Terazi Hukuk Dergisi*, 6, no. 59 (Temmuz 2011): 45. Nitekim kamu kesimindeki bir işçinin Devlet Memurlarına atanma talebinin Adapazarı Orman Bölge Müdürlüğü'nce reddi işleminin iptali için açtığı davada, istemiyle açılan bir davada Sakarya İdare Mahkemesi yetkili görülmüştür: Dan. 10. D., E.1996/7072, K.1996/5687, 30.9.1996, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, s. 822. Benzer şekilde, Dan. 10.D., E.2010/15107, K.2010/10433, 6.12.2010, Aydemir, "Kamu Görevlileri", s.46.

⁶⁷ Kaplan, 144; Dan. 12.D., E.2009/6663, K.2011/5523, 02.11.2011 (Kızılel, 42); Dan. 31.10.1986, E.1985/814, K.1986/1336 (DD, S. 66-67, 252). Aksi görüşte, Candan, 887; Korkmaz, 97.

⁶⁸ Dan. 10.D., E.2000/1128, K.2001/1601, 19.9.2001, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, 824.

⁶⁹ Dan. 10.D., E.1984/1068, K.1984/304, 20.2.1984, DD, S.56-57, s.425 vd.

⁷⁰ Dan. 10.D., E.1998/5739, K.1998/4329, 28.9.1998, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, 826.

⁷¹ Üniversiteye bağlı yüksek okuldaki bir araştırma görevlisinin süre sonunda yeniden atanmamasına ilişkin kararın göreve son verme işlemi olarak kabulü hakkında, Dan. 10.D., E.1985/2464, K.1985/1903, 20.11.1985 (DD, S.62-63, 442).

olarak değerlendirilebilecek işlemler⁷² ile görevden ayrılmadan önce tesis edilmiş olan işlemlerin⁷³ de bu yetki kuralına tâbi olduğu kabul edilmektedir. Ancak görevle olan bağın geçici değil, temelli kesilmiş olması gerekir.⁷⁴ Keza Devlet memurluğundan çıkarma cezası önceki görev yerinde verilmiş olsa bile memurun ilişiği sonradan atandığı kurumunda iken kesilmişse, açılacak davada yetki son görev yerine göre belirlenir.⁷⁵

Kamu görevlileri ile ilgili olup da İYUK'un 33. maddesinde gösterilmemiş olan uyuşmazlıklarda yetki m.32'deki genel yetki kuralına göre belirlenir. Yâni bu tür uyuşmazlıklarda yetkili mahkeme ilgili kamu görevlisi hakkındaki idari işlemi yapan idari makamın bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.⁷⁶

İYUK m.33/3'te kamu görevlileri yönünden ilk iki fıkradan farklı bir ölçüt benimsenmiştir. Buna göre, kamu görevlilerinin (çıkarma hariç) disiplin cezaları ile ilerleme, yükselme, sicil, intibak ve diğer özlük ve parasal haklarıyla ilgili davalarda yetkili mahkeme ilgilinin görevli bulunduğu yer idare mahkemesidir.⁷⁷ Disiplin cezaları hariç bu tür işlemler

⁷² Yetkinin kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle özel yetki kuralında geçen göreve son verme deyiminin geniş yorumlanmamasının gerektiği hakkında, Yenice ve Esin, 652-653.

⁷³ Örneğin, emekli olmadan önce verilmiş disiplin cezasında m.33/2'in uygulanacağı hakkında, 8.D., E.2014/11499, K.2014/10608, 22.12.2014 ve bu doğrultuda 12.D., E.2013/10656, K.2013/8991, 28.11.2013 (Kızılel, 43).

⁷⁴ Kalabalık, 269. Disiplin hükümleri gereği 6 ay süreli geçici olarak görevden çıkarılma işleminin iptali için açılan davada yetkili idare mahkemesinin genel yetki kuralına göre belirleneceği hakkında, Danıştay 10. D., E.1983/192, K.1983/568, 17.3.1983 (DD, S.52- 53, 514).

⁷⁵ Bu doğrultuda Nevşehir'e görev yaparken verilen Devlet memurluğundan çıkarma cezası Afyon'da görevli iken uygulanan ve memurlukla ilişiği kesilen memurun açtığı iptal davasına m.33/2 gereği son görev yapılan yer olan Afyon ilini de yargı çevresine alan Eskişehir İdare Mahkemesi olduğu hakkında, Dan. 10. D., E.1987/485, K.1987/737, 8.4.1987 (Karavelioğlu 458); Kamu görevlisinin görevdeyken verilen disiplin cezasına karşı emekli olduktan sonra açtığı davada son görev yaptığı yer idare mahkemesinin yetkili olduğu hakkında, Dan. 8.D., E.1997/5324, K.1997/3368, 21.11.1997 (Ergen, 356).

⁷⁶ Dan. 5.D., E.1085/2475, K.1985/598, 19.11.1985, (DD, S.62-63 ve Ergen, 356); Kurs sonunda başarısız olan kaymakam adayının mesleğe kabul edilmemesi işlemine ilişkin uyuşmazlık genel yetki kuralına tâbidir, Dan., 12.D. E.2016/10255, K.2016/4974, 10.11.2016 (Bilgin, 539-540); İlk atanma talebinin reddi işlemiyle ilgili, 5.D., E.2011/5708, K.2011/4525, 13.09.2011 (Kızılel, 42).

⁷⁷ Bu doğrultuda, Dan.8.D., 21.05.2013, E. 2013/2828, K.2013/4065 (göreve son vermeyen disiplin cezasına ilişkin) ve 2.D., 14.05.2015, E.2015/1244, K.2015/5459 (Kızılel, 43).

kanun hükümleri doğrudan uygulanmak suretiyle gerçekleştirilmelidir.⁷⁸ Danıştay, Bölge Müdürü olan davacının 657 SK m.125/D-n uyarınca 1 yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezasıyla tecziye edilmekle birlikte yükselebileceği derecenin son kademesinde bulunduğundan, mevzuat gereği brüt aylığının ¼'ünün kesilmesine ilişkin merkez disiplin kurulu kararının iptali için açılan davada, bu işlemin görevle ilişkisinin kesilmesi sonucunu doğurmadığını belirterek yetkili mahkemenin davacının görev yaptığı ilin bağlı olduğu Van İdare Mahkemesi olduğuna;⁷⁹ yine Adana Devlet Hastanesi'nde görevli bir teknisyenin çalışma süresinin günlük 5 saat olarak belirlenmesi yolundaki başvurusunun reddi işleminin iptali için açtığı davada, uyuşmazlık konusunun mesai saatleriyle, dolayısıyla özlük haklarıyla ilgili olduğu gerekçesiyle teknisyenin görevli bulunduğu yer idare mahkemesi olan Adana İdare Mahkemesinin yetkili olduğuna karar vermiştir.⁸⁰

Karşılaştıracak olursak, m.20/C-1'deki düzenlemenin anılan kişilerle ilgili kamu görevliliğinden ve personel hukukundan doğan her türlü işlemi kapsamına aldığı görülmektedir. Öyle ki madde hükmü sâdece m.33'te açık veya örtülü olarak geçen ve yukarıda zikredilen işlemler değil, kursa tefrik edilmememe/gönderilmeme, yurt dışı göreve seçilmeme, üstün başarı kıdemi verilmeme, istihkakı olan kıyafet, donanım veya tayını alamama, kamu konutundan (lojmandan) çıkarılma gibi birbirinden farklı ve tasavvur edilemeyecek birçok işlem hakkında da uygulanabilir. Başka bir açıdan, bütün bu işlemlerden doğan zararların tazmini için açılacak tam yargı davaları da m.36'daki atıftan bağımsız olarak kapsama dâhildir. Buna karşılık, özellikle yer değiştirmek suretiyle yapılan atamalar ile garnizon dışı görevlendirmeler bakımından, m.33/1 hükmündeki seçimlik hakkın ilgililer lehine olduğu açıktır.⁸¹ Zira m.20/C kapsamına giren farklı illere yapılan atama ve geçici görevlendirmelerde, ilgilinin önceki görev yerinden ilişik kesmekle birlikte sonraki görev yerine henüz katılış yapmaması söz konusu olabilir. Böyle bir durumda bunlardan sadece birinin yetkili olduğunun

⁷⁸ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 212; Arslan vd., 373.

⁷⁹ Dan. 8. D., E.1997/5324, K.1997/3368, 21.11.1997 (DD, S. 96, 461 vd.).

⁸⁰ Dan. 10. D., 26.9.2000, E.1999/5293, K.2000/4810 (Bal, Karabulut ve Şahin), 833.

⁸¹ Her ne kadar, uygulamada aynı nakil işlemine karşı hem yeni hem eski görev yerinde mükerrer dava açılmasına sebebiyet verdiği için hükmün bunlardan sâdece birine imkân vermesinin daha uygun olacağı ileri sürülmekte ise de (Coşkun ve Karyağdı, 115), nadiren karşılaşılabilecek bu sorunun her zaman kolaylıkla aşılacağı ve seçimlik hakkın daha işlevsel ortadadır.

kabulü, iki yerden birini seçme imkânı veren m.33/1'e göre dezavantaj oluşturacaktır.

İYUK'un 33. maddesinin gerek 3. fıkrasındaki mahalli idarelerin organları ile bu organların üyelerine, gerek 4. fıkrasındaki hâkim ve savcılarının mali ve sosyal haklarına ve sicillerine ilişkin yetki kurallarının ise, konu ve kapsam itibariyle m.20/C-1 hükmüyle kıyaslamaya elverişli ve değer olmadığı ortadadır. Bununla birlikte m.20/C-1'de benimsenen esasın m.33/4'tekinden farkını somut bir karar üzerinden açıklamak gerekirse, Yargıtay'da tetkik hâkimi olarak görev yapan bir davacının Kadınhanı Cumhuriyet Savcısı iken hakkında düzenlenen müfettiş hal kâğıdının iptali için istemiyle açtığı davada, Danıştay yetkili mahkemenin İYUK m.33/4 gereği davacının dava açma tarihinde görevli yaptığı Konya ilinin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesine en yakın bölge idare mahkemesinin bulunduğu yer idare mahkemesi olduğunu kararlaştırmıştır.⁸² Buna karşılık, bir astsubayın Kadınhanı Askerlik Şubesinde görev yaparken verilen sicil notunun iptali için açacağı davada, Kadınhanı ilçesi idari yargı yetkisi yönünden Konya Bölge İdare Mahkemesine bağlı olduğundan bunun bulunduğu yer itibariyle Konya İdare Mahkemesi yetkilidir.

3. Taşınmaz Mallara İlişkin Yetki Kuralı (İYUK m.34) Yönünden

Taşınmaz mallarla ilgili mevzuatın uygulanmasında veya bunlara bağlı her türlü haklara veya kamu mallarına ilişkin idari davalarda yetkili idare mahkemesi taşınmazın bulunduğu yere göre belirlenmektedir (m.34/1).⁸³ Burada söz edilen taşınmazın kendisi değil, onunla ilgili hak ve taleplerle ilgili davalardır.⁸⁴ Kanun maddesinde "gibi" ibaresi kullanıldığından imar, kamulaştırma, yıkım, işgal, tahsis, ruhsat ve iskan gibi taşınmaz mallarla ilgili mevzuata ilaveten taşınmaz mallarla ilgili kaynak, voli, dalyan, meni müdahale, gayri sıhhi müesseseler uygulaması, turizm teşvik belgesi, tapu tahsis belgesi, asker yasak bölge ilanı, işletmenin özelleştirilmesi ve işletmenin kapatılması kararı gibi konular da bu madde kapsamında kabul edilmelidir.⁸⁵

⁸² Bu doğrultuda, Dan. 2.D, E.2014/3556, K.:2014/4302, 07.05.2014 (Kızılel, 43).

⁸³ Örneğin, taşınmaz mala bağlı hak sahipliğini iptali davasında taşınmazın bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkilidir, Dan. 11.D., E.2005/1816, K.2006/1795, 11.4.2006 (DD, S. 113, 360 vd.).

⁸⁴ Candan, s. 889.

⁸⁵ Gözübüyük ve Dinçer, 821; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 215; Aydemir, "Yetki Kuralları", 62; Kalabalık, 272. Konuyla ilgili örnek karar için bkz. Ergen, 357-358.

İYUK m.20/C-1 hükmü taşınmazlarla ilgili özel yetki kuralını da öncelemektedir. Gerçi MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerleri ilgilendiren ve taşınmazın konu edildiği askeri hizmete ilişkin bir uyuşmazlık çıkma ihtimali yüksek değildir. Bununla birlikte çalışılan hizmet binalarının, askeri tesislerin ve arazinin kamu malı olduğu dikkate alındığında bunların çökmesi, yıkılması ve bozulması gibi olaylardan uğranılan zararlar, yine oturlan kamu konutlarının tahsisıyla ilgili konular bu kapsamda görülebilir. Bu gibi durumlarda m.20/C-1 gereği yetkili mahkeme bulunduğu yere bakılmaksızın ilgilinin görev yaptığı yere göre belirlenecektir. Burada kişinin taşınmazla olan bağı zaten yürütülen kamu hizmeti üzerinden kurulduğundan, yetkili mahkemenin görev yapılan yer esas alınarak tayininde m.34/1’e göre olumsuz bir durumla karşı karşıya olduğu söylenemez.

İYUK m. 20/C-1 hükmü ile m.34/2’deki özel yetki kuralının uygulandığı köy, belediye ve özel idarelerle ilgili uyuşmazlıklar arasında bir bağ ve münasebet bulunmamaktadır.

4. Taşınır Mallara İlişkin Yetki Kuralı (İYUK m.35) Yönünden

İYUK m.35’e göre taşınır mallara ilişkin el koyma, istimval, ithal izin verilmesi gibi uyuşmazlıklarda yetkili mahkeme, taşınır malın bulunduğu yer idare mahkemesidir.⁸⁶ Mühim olan taşınırın malın dava açıldığı andaki yeridir; taşınır malın yer değiştirmesi yetki kuralını değiştirmez.⁸⁷

Askeri hizmete ilişkin bir uyuşmazlıklarda taşınır mal iki şekilde bulunabilir: Kamu niteliğindeki bir askeri (hizmete mahsus) eşya olarak ya da kişinin mülkiyet veya zilyetliğindeki özel mal olarak. İdarenin, MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerlerin şahsi eşyası üzerinde bir tasarrufta bulunmaları, onu hasara uğratmaları gibi haller söz konusu olabilir. Örneğin, istihkak olarak dağıtılan askeri kıyafetlerin iadesi, beylik tabanca verilmemesi gibi işlemler bu cümleden işlemler olarak görülebilir. Askeri eşyadan sayılan silah, harita, telsiz gibi şeyleri kaybeden ve hasara uğratan görevli memur ve askerlere ilişkin idarenin tazmin işlemlerinin de m.20/C-1 kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Bu takdirde yetkili

⁸⁶ Bir motorlu aracın trafik tescil kaydının düzeltilmesi talebinin reddine dair davada, m.35 uyarınca dava konusu aracın dava tarihi itibarı ile bulunduğu yerdeki idare mahkemesi olan Antalya İdare Mahkemesinin yetkili bulunduğu hakkında, 15.D., E.2014/2429, K.2014/3023, 22.04.2014 (Kızılel, 45).

⁸⁷ Tan, 1001; Kalabak, 273.

mahkeme m.35'e göre değil görev yapılan yere göre belirlenmelidir. Taşınır malın niteliğinin ve yerinin tespiti çoğu zaman müşkülât çıkaracağından m.20/C-1 hükmünün daha kolay uygulanabileceği söylenebilir.

5. Tam Yargı Davalarında Yetki Kuralı (İYUK m.36) Yönünden

Tam yargı davalarında yetki konusu m.36'da üç farklı şekilde düzenlenmiştir. Maddenin (a) bendine göre, zararı doğuran idari uyuşmazlığı çözümlenmeye yetkili mahkeme aynı zamanda bunlarla ilgili tam yargı davalarında da yetkilidir. İYUK m.36/a hükmü idari işlemin yol açtığı zararlarla ilgili tam yargı davalarını kapsamaktadır.⁸⁸ İdari işlemin icrasından doğan iptal davaları da buna dâhildir.⁸⁹ Ancak idari sözleşme ve eylemlerden doğan zararlara ilişkin tam yargı davalarıyla yargı kararlarının gereği gibi uygulanmamasından doğan tazminat davaları bu hüküm kapsamına girmez.⁹⁰ Buna göre, zararı idari işlem veya yargı kararından doğması hâlinde, öncelikle bunlarla ilgili davalara bakmaya yetkili idare mahkemesi İYUK m.32'deki genel ve m.33-37'deki özel yetki kuralları esas alınmak suretiyle tespit edilecek, sonra buna göre aynı yerde tam yargı davası açılacaktır. Bunun için önceden iptal davası açılmış olması şart değilse de daha önce böyle bir dava açıldığı takdirde sonradan açılacak tam yargı davasına da aynı yerde bakılır.⁹¹ Örneğin A ilinden B iline atanan bir kamu görevlisi sâdece iptal davasını veya bununla birlikte tam yargı davasını m.33/1'e göre A veya B illerinden birinde açabileceği gibi, iptal davası açmamış olsa bile doğrudan açacağı tam yargı davasını A veya B illerinden birindeki idare mahkemesinde açabilir. Ancak seçimlik haklarını kullanarak bunlardan birindeki, söz gelimi B'de iptal davası açmışsa artık tam yargı davasını da aynı yerde, yâni B'de açmak zorundadır.⁹² Aynı husus yargı kararının yerine getirilmemesine ilişkin dava yönünden de geçerlidir.

⁸⁸ Gözübüyük ve Dinçer, 826; Kayar, 328-329.

⁸⁹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 218. Memurluğa atamama işleminin Ankara İM tarafından iptali üzerine Balıkesir'e atanan davacının gecikmeden doğan zararlarına ilişkin tazminat davasının Ankara İM'de görülmesi gerektiği hakkında, Dan. 10.D., E.2004/13770, K.2005/64 (Korkmaz, 117).

⁹⁰ Gözübüyük ve Dinçer, 826; Yenice ve Esin, 673.

⁹¹ Çağlayan, 283; Kalabalık, 273. Bu doğrultuda Dan. 5.D., E.2014/8681, K.2014/9686, 22.12.2014 (Kızılel, s.46); Görevden çıkarma cezasının iptali davasına İYUK m.33/2'ye göre ilgilinin görev yaptığı yer olan Erzurum idare mahkemesi tarafından bakıldığına göre, bunun iptalinden sonra açılan manevi tazminat davasının da m.36/a gereği aynı mahkemede görülmesi gerektiği hakkında, Dan.12.D., E.2008/5983, K.2010/4520, 28.9.2010 (DD, S.125, 407).

⁹² Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 218; Çağlayan, 283-284.

Zarar, bayındırlık ve ulaştırma gibi bir hizmetten veya idarenin herhangi bir eyleminden doğmuş ise, tam yargı davasına hizmetin görüldüğü veya eylemin yapıldığı yerde bakılır (m.36/b).⁹³

Yukarıda belirtilen hâller dışında kalan hususlarda, yâni diğer hallerde yetkili mahkeme davacının ikametgâhının bulunduğu yer idare mahkemesidir (m.36/c). Burada söz edilen “diğer hâllere” ilişkin uygulamaya çok rastlanmamaktadır. Danıştay’ın idari işlem niteliğinde bulmadığı ve idari eylem de saymadığı haller⁹⁴ ile yargı denetimi dışında kalan işlemlerden⁹⁵ doğan zararlara ilişkin davalarda bu fıkradaki ölçütü uyguladığı görülmektedir. Danıştay yurt dışındaki çalışma ortamı ve fiziki şartlardan kaynaklanan zararlarda da aynı kuralı uygulamıştır.⁹⁶ Uygulama alanı kısıtlı olan bu bent hükmünün, özellikle idarenin herhangi bir eylemi bulunmamakla beraber terör ve kitle hareketleri gibi sosyal risk oluşturan hallerde üçüncü kişilerin verdiği zararlar sebebiyle idarenin sorumluluğuna ilişkin olduğu kabul edilmektedir.⁹⁷ Bundan başka mesleki risk⁹⁸ geçerli

⁹³ Örneğin, araç kazasının, dolayısıyla zararın gerçekleştiği yerin Ankara il sınırları içerisinde bulunması sebebiyle m.36/b hükmü uyarınca Ankara İdare Mahkemesinin yetkili olduğu hakkında, Dan. 15.D., E.2013/6178, K:2013/3082, 26.04.2013 (Kızılel, 46).

⁹⁴ Candan’a göre de askeri mühimmat imalathanesinin infilakının verdiği zararlar bu bendin kapsamına girmektedir. Candan, s.893. Danıştay, iskeleye bağlı hücumbotlardan birinin meçhul bir sebeple patlaması sonucu şahsın eşyasının kırılması üzerine açılan tam yargı davasında bu kuralı uygulamıştır, 6. D., E.1968/868, K.1971/427, 24.2.1971, nakleden s. 137.

⁹⁵ Yargı denetimine tâbi olmayan 1402 sayılı Sıkıyönetim kanunu kapsamında görevine son verilen kamu görevlilerinin açıkta geçen süreye ilişkin maaş vs. alacaklarıyla ilgili tam yargı davalarında m.36/c’ye göre işlemlerle Bu doğrultuda, Dan. 5.D., E.1989/2953-K.1989/2560, 27.12.1989. Ancak 10. Dairenin –bizim de katıldığımız- görüşü 36/a ve 33/2’nin uygulanmasının gerektiği yönündedir, E.11996/8656, K.1996/5951, 10.10.1996, kararlar ve bu tespit için bkz. Karaveli oğlu, 1487-1488; Berk, 85-86; Gürbüz, 210.

⁹⁶ Danıştay 10.D., E.2012/5152, K.2012/3993, 18.09.2012 (Kızılel, 47-48).

⁹⁷ Yenice ve Esin, 677-678. Aynı yönde, Karavelioğlu, 1487; Yıldırım ve Çınarlı, s.191; Yıldırım, 111; Berk, s.84; Karahanoğulları, 286-287. Yasa dışı örgüt mensupları tarafından inşaatta kullanılan iş makinelerinin yakıldığı bir olayda, Danıştay’ meydana gelen zararlara ilişkin tazminat davasının davacıların ikametgâhı mahkemesinde görüleceğini karar vermiştir, 10. D., E.1994/667, K.1994/1769, 20.4.1994, nakleden Gözübüyük, 310.

⁹⁸ Karaveli oğlu, 1488.

olduğu eylemlerle yurt dışında gerçekleşen eylemler⁹⁹ ilgili tam yargı davalarında da uygulanabileceği ileri sürülmektedir.

İYUK m.20/C -1 kapsamındaki bir işleme karşı açılan iptal davası sonrasında ilgili başka bir yerde görevlendirilmiş ise, görev yapılan yer değiştiğinden, aynı işlemde kaynaklanan tam yargı davasının açılacağı mahkeme konusunda tereddüt yaşanabilir. Hükmün lafzı itibarıyla bu davanın en son görev yapılan yerde, yâni iptal davasından farklı bir mahkemede görülmesi mümkündür. Yargı içtihatlarının bu tür davaların aynı mahkemede görülmesi yönünde içtihat geliştirmesi beklenebilir ise de, hükmün bu doğrultuda düzenlenmesinin gerektiği kanaatindeyiz.

Kamu görevlileri ve yükümlü askerlerin hizmet esnasında ve görev yaparken terör ve kitle hareketlerinden kaynaklanan bir zarara uğramaları hâlinde, aslında sosyal riskten ziyade mesleki riskten söz edilebilir. Bu bakımdan m.36/c'deki kuralın değil, yine m.20/C-1'deki ilgilinin “görev yaptığı yer” kuralının uygulanması gerekir. Buna karşılık, ilgili kamu hizmetinden ayrıldıktan, yâni statü dışına çıktıktan sonra geçmişte ifa ettiği askeri hizmet sebebiyle sosyal risk sayılan bir eylemden dolayı zarar gördüğü takdirde, kanaatimizce artık “ikametgâhın bulunduğu yer” kuralı uygulanabilir. Çünkü eylemde askeri hizmete ilişkinlik bulunmakla birlikte MSB'de çalışan kamu görevlisi ve yükümlü asker olma şartı söz konusu değildir.

Vergi uyuşmazlıklarına ilişkin yetki kuralının (m.37) vergi mahkemelerinde uygulanacağı dikkate alındığında, m.20/C-1 hükmünü ilgilendirmediği açıktır.

Danıştay işlemde kaynaklanan bazı tam yargı davalarına ilişkin yargı yerinin belirlenmesi kararlarında, uyuşmazlığı İYUK m.20/C-1 maddesi kapsamında görmediğinden olsa gerek, yetki konusunda m.36/a hükmünün uygulanması gerektiğine karar vermiştir.¹⁰⁰ Buna karşılık askeri hizmete ilişkin eylemden kaynaklanan tam yargı davasında İYUK m. 36-b hükmünü değil, m.20/C-1, son cümle hükmünü uygulamıştır.¹⁰¹

⁹⁹ Meselâ Diyanet İşleri Başkanlığının düzenlediği hac organizasyonu sırasındaki eylemler gibi, bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 220. Aynı görüşte, Gürbüz, 210.

¹⁰⁰ Dan. 12. D., 20.10.2022, E.2022/4807, K.2022/5085; Dan. 12. D., 18.10.2022, E.2022/13793, K.2022/57257 (kararlar yayımlanmamıştır).

¹⁰¹ Dan. 12.D., 10.11.2022, E.2022/5087-K.2022/ 5347 (yayımlanmamıştır).

B. Yetki Sorun ve Uyuşmazlıklarının Çözümü Yönünden Karşılaştırma

1. Genel Olarak Yetkisizlik Durumu

İdari yargılama usulünde yetki konusu görevden sonra gelir. Bunun anlamı görevli olmayan yargı mercii görevliymiş gibi veya görev konusunu atlayarak doğrudan yetki konusunu değerlendiremez. Danıştay'da açılan davaların görev yönünden reddi bunun istisnasıdır. Danıştay görevsizlik kararı verdiği takdirde yetkili idare mahkemesini de göstermek ve dava dosyasını buraya göndermek zorundadır. Örneğin, Aydın Askerlik Şubesi Başkanlığında görev yapan bir kamu görevlisinin veya yükümlü askerin Danıştay'da açtığı bir davada, uyuşmazlığın salt askeri hizmeti ilgilendiren birel işleme ilişkin olduğu kanaatine varılırsa, davanın görev yönünden reddine ve dosyanın görevli ve yetkili İzmir İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilir.¹⁰²

İdari yargılama usulünde yetki konusu gerek ilk incelemede gerek davanın diğer aşamalarında her zaman re'sen dikkate alınır. Taraflar da yetkisizlik iddiasında ve itirazında bulunabilirler. Mahkeme bu iddia ve itirazı öncelikle değerlendirerek yetkili olduğu düşüncesinde ise itirazı reddeder ve davaya bakmaya devam eder.¹⁰³ Yetkisizlik iddiasının açıkça karara bağlanmasına gerek yoktur, mahkemenin davaya devamı kendini yetkili gördüğünü gösterir.¹⁰⁴ Bununla beraber açıkça yetki itirazını ret kararı alırsa, bu karar davayı sonuçlandıran nihai bir karar değil, usulî bir ara karardır. Dolayısıyla ancak usule veya esasa ilişkin nihai bir karar ile birlikte istinaf veya temyiz edilebilir.¹⁰⁵ Bu bakımdan makale konusu bakımından özellik arz eden bir durum söz konusu değildir.

İdare mahkemesi, dava konusunun idare mahkemesinin görev alanına girmekle beraber kendi yetkisine girmediği kanaatine ulaşırsa, davayı yetki yönünden reddeder ve dava dosyasının kendisine göre yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verir (m.15/1-a, 43).¹⁰⁶ Bu karara karşı kanun yoluna başvurulamaz (m.15/4). Konumuz itibarıyla normal şartlarda¹⁰⁷ kendini

¹⁰² Tan, 1002; Kayar, 236.

¹⁰³ Gözübüyük, 359; Tan, 1002; Kalabalık, 275-276.

¹⁰⁴ Karahanoğulları, 281.

¹⁰⁵ Tan, 1002; Kalabalık, 276.

¹⁰⁶ Gözübüyük ve Dinçer, 865; Ulusoy, 722; Kaplan, 375. Yetkisizlik ve gönderme kararı örnekleri için bkz. Demirkol ve Bereket Baş, 50-52.

¹⁰⁷ Bazı hallerde dava Bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi yerine tereddüde düşülerek aynı yargı çevresindeki bir başka idare mahkemesinde

görevli fakat yetkisiz bulan idare mahkemesinin yetki yönünden reddettiği dava dosyasını dâhil olduğu Bölge İdare Mahkemesinin yargı çevresinin dışında kalan bir idare mahkemesine göndermesi gerekir. Ancak dosyanın gönderileceği bu merciin ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi olması gerekir. Örnek vermek gerekirse, Aydın ilinde görevli bir subayın Kastamonu’da kursta iken İzmir İdare Mahkemesinde açtığı sicil iptal davasında, görev yapılan yerin kursiyer olarak bulunulan Kastamonu ili olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilmiş olsun. Bu takdirde dava dosyası Kastamonu ilinin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu Ankara Bölge İdare Mahkemesinin bulunduğu yerdeki Ankara İdare Mahkemesine gönderilmelidir.

2. Olumsuz Yetki uyuşmazlığının çözümü

Olumsuz yetki uyuşmazlığı birden fazla idare mahkemesinin karşılıklı olarak birbirini yetkiyi görmesi hâlidir. Yetkisizlik kararı verilerek dosyanın gönderildiği idare mahkemesi de uyuşmazlığın kendi yetkisine girmediğini, aksine gönderen yer idare mahkemesinin yetkili olduğunu değerlendirebilir. Bu sebeple davanın yetki yönünden ret kararı vermesi hâlinde karşılıklı yetkisizlik kararlarından dolayı iş çıkmaza girmiş olabilir. Meselâ yukarıdaki örnekte Ankara İdare Mahkemesi de İzmir İdare Mahkemesinin yetkili olduğunu kabulle, pekâlâ davanın yetki yönünden reddine karar verebilir. İşte bu gibi durumlarda İYUK’un 43. maddesi devreye girecektir. İYUK’un “Görevsizlik ve yetkisizlik hallerinde yapılacak işlem” başlıklı 43. maddesi hükmüne göre, *“İdare ve vergi mahkemeleri, idari yargının görev alanına giren bir davada (...) yetkisizlik sebebiyle davanın reddine karar verirlerse dosyayı (...) yetkili idare (...) mahkemesine gönderirler. (...) Yetkisizlik sebebiyle dosyanın gönderildiği mahkeme kendisini (...) yetkisiz gördüğü takdirde, söz konusu mahkeme ile ilk (...) yetkisizlik kararını veren mahkeme aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde ise, uyuşmazlık bölge idare mahkemesince, aksi halde Danıştayca çözümlenir. (...) yetki*

açılmış olabilir. Burası uyuşmazlığın m.20/C-1 kapsamında olduğu tespit ettiği anda eğer ilgilinin görev yaptığı yer yine aynı BİM çevresinde kalıyorsa dosyanın bu BİM’in bulunduğu yerdeki idare mahkemesine gönderilmesi gerekir. Örneğin Kastamonu Askerlik şubesindeki bir erin ölümüne ilişkin tazminat davası sehven Kastamonu İdare Mahkemesinde açılmış olsun. Bu takdirde Kastamonu idari mahkemesi kararı vererek dosyayı görevli ve yetkili olan Ankara İdare Mahkemesine göndermelidir.

uyuşmazlıklarında Danıştay ve bölge idare mahkemesince verilen kararlar ilgili mahkemelere bildirilir ve bu husus taraflara tebliğ olunur. Danıştay ve bölge idare mahkemesince (...) yetki uyuşmazlıkları ile ilgili olarak verilen kararlar kesindir. Bu madde hükümleri gereğince verilen kararlar ile (...) yetkili kılınan mahkemeye yeniden dava açılması halinde harç alınmaz.”

Bu noktada işaret edelim ki, normal şartlarda işin mahiyeti gereği m.20/C-1'in uygulandığı uyuşmazlıklarda yetki uyuşmazlığının farklı Bölge İdare Mahkemesine bağlı idare mahkemeleri arasında çıkması beklenir.¹⁰⁸ Bu bakımdan m.20/C-1 kapsamındaki davalarla ilgili muhtemel yetki uyuşmazlıkların nihai çözüm yeri Danıştay'dır (m.43/1-b). Dolayısıyla kendisini yetkisiz bulan son idare mahkemesi talep olsun olmasın dosyayı Danıştay'a göndermek durumundadır. Yukarıdaki örnek üzerinden gidecek olursak, Ankara İdare mahkemesi de İzmir İdare Mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesiyle davanın yetki yönünden reddine karar verdiği takdirde dosyayı Danıştay'a göndermek zorundadır. Çünkü her iki mahkemede konu edilen uyuşmazlığın niteliği gereği farklı bölge idare mahkemelerinin yargı çevresinde bulunmaktadır.¹⁰⁹

Dosyayı alan Danıştay (öncelikle ve re'sen görev konusunu da göz önünde bulundurarak görev sorunu yoksa) yetki uyuşmazlığını inceler ve çözer. Danıştay görev ve yetki konusu dışında davanın esasına veya diğer hususlara ilişkin bir karar veremez.¹¹⁰ Danıştay yetkisizlik kararı veren idare mahkemelerinden birini yetkili görebileceği gibi bunların dışında kalan bir idare mahkemesini de yetkili bulabilir. Sonuçta Danıştay bu hususta aldığı kararı ilgili mahkemelere bildirir ve dosyayı yetkili bulduğu mahkemeye gönderir.¹¹¹ Yetki uyuşmazlığına ilişkin karar taraflara tebliğ olunur.

¹⁰⁸ Esasen Bölge idare mahkemeleri arasında az da olsa yetki sorunu çıkabilir. Ancak bu gibi durumlarda bölge idare mahkemelerinin üst yargı yeri olduklarından “yetkisizlik” kararı değil, gönderme kararı vermeleri beklenir: Yenice ve Esin, s.630-631. Bu yönde, Dan. 3. D., E.2000/4283, K.2000/319911.10.2000 (Kızılel, 40).

¹⁰⁹ Tokat'ta görevli bir memurun Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi'nce düzenlenen yüksek lisans programına girmek için yaptığı başvurunun reddi işleminin iptali talebiyle açılan ve farklı bölge idare mahkemeleri yargı çevrelerinde bulunan Sivas İM ile Ankara 9. İM arasında ortaya çıkan yetki uyuşmazlığı Danıştay tarafından çözümlenmiştir, Danıştay, 10. D., E.2000/1053, K.2000/1435, 11.4.2000 (Topuz ve Özkaya, 843).

¹¹⁰ Ulusoy, 722; Kalabalık, 276.

¹¹¹ Gözübüyük ve Dinçer, 866. Örnek kararlar için bkz. Demirkol ve Bereket Baş, 52-54.

Danıştay tarafından m.43 kapsamında verilen kararlar kesin olup herkesi bağlar. Bu itibarla bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz.¹¹² Yetkili kılınan mahkeme davaya bakmak zorundadır, yeniden yetkisizlik kararı veremez.¹¹³

Maddenin 4. fıkrasında harç alınmayacağı belirtilmekte ise de bu hükmün, yetki uyuşmazlığı çıkararak iki yargı yerinin dışında başka bir yargı yerinin yetkili bulunması hâlinde uygulanacak bir kural olarak anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir.¹¹⁴

3. Olumlu Yetki Uyuşmazlığı ve Mercî Tayini

Eğer konusu ve sebebi aynı dava aynı kişiler tarafından birden fazla yargı yerinde açılır da, her biri kendini yetki görerek vaki yetkisizlik iddialarını reddederek yargılama yaparsa bu durumda olumlu yetki uyuşmazlığından bahsedebiliriz. Hattı zatında böyle bir uyuşmazlığın çıkma ihtimali çok zayıftır. Aynı durumun İYUK m.20/C-1 kapsamındaki davalarda yaşanması ihtimali yok gibiyse de, teorik olarak bir eyleme ilişkin tazminat davasının hem Ankara İdare Mahkemesinde, hem de İstanbul İdare Mahkemesinde açılmış ve yapılan yetki ve derdestlik itirazlarının reddedilmiş olmasını örnek verebiliriz. Bu durumda yine İYUK m. 44'teki mercî tayini hükümleri uygulanmalıdır.¹¹⁵ Bu maddeye göre, farklı yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine bağlı idare mahkemeleri olumlu yetki uyuşmazlığı çıktığı takdirde dosya Danıştay'a gönderilir. Danıştay konuyu inceler ve yetkili mahkemeyi kararlaştırır. Danıştay'ın bu konuda vereceği kararlar kesindir, temyize başvurulamaz.

Bundan başka, pratikte özellikle m.20/C-1 kapsamındaki uyuşmazlıklarda rastlanması beklenmez ise de, yetkili idare mahkemesinin yargı çevresinin sınırlarında tereddüde düşülebileceği gibi, mahkemenin davaya bakmasına engel fiili veya hukuki durum söz konusu olabilir. Esasen m.20/C-1 kapsamındaki uyuşmazlıklar bakımından aynı bölge idare mahkemesine bağlı bulunan idare mahkemelerinin kendi aralarındaki sınır uyuşmazlığının bir önemi yoktur. Zira zaten tek ve belli (BİM'in bulunduğu

¹¹² Gözübüyük ve Dinçer, 866. Ancak bu kesinlik bu aşamaya ilişkindir, davada daha sonra verilen kararın istinaf veya temyizi aşamasında yetki konusu yeniden ele alınabilir, Kaplan, 375.

¹¹³ Gözübüyük, Yönetmelik Yargı, 360; Tan, 1003; Topuz ve Özkaya, 838; Yıldırım, s.113.

¹¹⁴ Çağlayan, 288.

¹¹⁵ Gözübüyük, 361; Gözübüyük ve Dinçer, 872; Kaplan, 151; Kalabalık, 278.

yerdeki) idare mahkemesi yetkili kılınmıştır. Buna karşılık teorik de olsa iki bölge idare mahkemesinin yargı çevresi sınırlarında tereddüde düşülebilir. Buna yargı çevresi sınırları bitişik olan Ankara Bölge İdare Mahkemesine bağlı Ankara İdare Mahkemesi ile Konya Bölge İdare Mahkemesine bağlı Konya İdare Mahkemesi örnek verilebilir. Bu durumda da sorunun İYUK m.44'teki merci tayini usulüne göre çözümlenmesi gerektiğinden, dava dosyası kesin kararı alınmak üzere Danıştay'a gönderilir.

Merci tayini gerektiren bir başka durum da yetkili idare mahkemesinin davaya bakmasına engel fiili veya hukuki halin gerçekleşmesidir.¹¹⁶ Fiili ve hukuki engel hallerinde konumuz açısından önem arz eden mesele şudur: Bu durumda yine gönderen idare mahkemesiyle aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde bulunan bir idare mahkemesi mi yetkili merci olarak tayin edilmeli, yoksa farklı bölge idare mahkemeleri mi esas almalıdır? Kanaatimizce yeni merci öncekiyle aynı bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki, aynı il merkezindeki idare mahkemesi olmalıdır.¹¹⁷ Eğer hukuki ve fiili bir engelden dolayı bu mümkün olmazsa (meselâ deprem, yangın, çökme vb. sebeplerle mahkeme binası kullanılamayacak olursa veya salgın hastalık, büyük çaplı tedhiş gibi sebeplerle o şehirde iş yapılamazsa), aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresindeki yakın ve uygun bir yerdeki idare mahkemesi yetkilendirilmelidir.¹¹⁸ Hal böyle olunca sorunu çözmeye, yâni yetkili idare mahkemesini tayin görevi, hukuki ve fiili engelle karşılaşan idare mahkemesiyle aynı yargı çevresindeki bölge idare mahkemesininidir. Bu gibi hallerde Danıştay'ın merci tayini yapabilmesi için söz konusu bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde bulunan tüm idare mahkemelerinin (meselâ bir bölgenin tamamen düşman tarafından işgali gibi) eş zamanlı olarak aynı veya farklı fiili ve hukuki engellerle karşı karşıya kalması gerekir.

¹¹⁶ Fiili ve hukuki engel oluşturabilecek haller için bkz. Gözübüyük, 360; Tan, 1003-1004.

¹¹⁷ Zira Adalet Bakanlığı sitesindeki listelere bakıldığında, (Adana, Ankara, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Konya ve Samsun Bölge İdare Mahkemesi olma üzere) 9 ayrı bölge idare mahkemesinin mevcut olduğu, bunların bulunduğu il merkezlerindeki idare mahkemelerinin birden fazla olduğu, yâni bu şehirlerde birden fazla sayıda idare mahkemesinin konuşlandığı görülmektedir.

¹¹⁸ Bölge idare mahkemeleri ile bunlara idari yargı yetkisi yönünden bağlı idare mahkemelerinin yargı çevresi için bkz. Erişim: 10 Ağustos 2022, <https://www.adalet.gov.tr/Birimler/B%C4%B0M> ve <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/21f1838f-40cc-4024-af15-d9e23c3a0155.pdf>.

Yukarıda açıklanan bütün hâllerde İYUK m.44'te gösterilen merci tayini usulüne göre, İYUK m.20/C-1 ile ilgili bir davada yetki sorununun aynı yargı çevresindeki mahkeme veya mahkemeler arasında çıkması halinde, dosyanın merci tayini için yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, sair hallerde Danıştay'a gönderilmesi gerekir. Dosyayı alan Danıştay veya bölge idare mahkemesi konuyu inceleyerek yetkili mahkemeyi kararlaştırır. Danıştay veya bölge idare mahkemesinin bu konuda vereceği kararlar kesindir, temyize başvurulamaz.¹¹⁹

Danıştay ve BİM'in yetki uyuşmazlığının çözümü için veya kanun yolu aşamasında önüne gelen uyuşmazlıklarda, idare mahkemelerinin davayı İYUK m.20/C-1 kapsamında gördükleri takdirde yetkisizlik kararı vererek dava dosyasını yetkili gördükleri idare mahkemesine gönderdikleri görülmektedir. Bu konudaki az sayıdaki karardan birinde, Isparta/Eğirdir 16. Zh. Tug. K.lığında görevli iken ölen bir erin vazife malulü sayılmama işleminin iptali için mirasçılar tarafından (İYUK m.20/C Birinci fıkrasının son cümlesinin yürürlüğe girmesinden sonra 5.9.2022 tarihinde) açılan davada, Ankara İdare Mahkemesi uyuşmazlığı İYUK m.20/C kapsamında görerek 13.9.2022 tarihinde yetki yönünden reddetmiş, dosyanın gönderildiği Konya İdare Mahkemesi de 6.10.2022 tarihinde aksi gerekçeyle davanın yetki yönünden reddine karar vermiştir. Yetki uyuşmazlığı üzerine başvuru Danıştay, verdiği Yetkili Yargı Yerinin Belirlenmesi Kararı ile, işlemi tesis eden Sosyal Güvenlik Kurumunun Ankara'da bulunduğu gerekçesiyle 2577 SK m.32/1 uyarınca Ankara İdare Mahkemesini yetkili bulmuştur.¹²⁰

IV. ASKERİ HİZMETE İLİŞKİN YETKİ KURALININ UYGULAMASINDA KARŞILAŞILABİLECEK ÇEŞİTLİ DURUMLAR

İYUK m.20/C-1 hükmünün uygulanmasında ilgilinin yurt dışında bulunmasına göre veya görev yaptığı yerde fiilen çalışıp çalışmamasına bağlı olarak birçok sorunla karşılaşılabilir.

¹¹⁹ Gözübüyük, 361; Tan, 1004; Kalabalık, 278; Arslan vd., 375; Topuz ve Özkaya, 851.

¹²⁰ Dan. 12.D., 10.11.2022, E.2022/5087-K.2022/ 5347. Bunun gibi Dan. 5.D., 13.10.2022, E.2022/1326-K.2022/6918; Dan. 12. D., 20.10.2022, E.2022/4807, K.2022/5085; Dan.10.D., 13.9.2022, E.2022/5423, K.2022/ 3778. Keza Ankara BİM 1.İDD, 13.10.2022, E.2022/4191, K.2022/4276 (kararlar yayımlanmamıştır).

A. Kamu Personelinin Yurt Dışında Bulunması Hâlinde Yetkili Mahkeme

1. İYUK m.20/C-1 Kapsamına Girmeyen Kamu Personeline İlişkin Mevcut Uygulama

Kamu personeli yurt dışında görevli olabilir. Kamu personelinin yurt dışındaki görevleri esnasında karşılaşacakları işlem ve eylemlerle ilgili uyuşmazlıklarda yetkili mahkeme konusu ayrı ve özel bir düzenlemeye tâbi tutulmamıştır. Bu alanda uygulamaya esas çok karar görülmediği gibi İYUK'taki genel ve özel yetki kurallarının uygulanma şekli konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte idari işlemler hakkında m.32'teki genel yetki kuralının, tam yargı davaları hakkındaysa m.36'daki özel yetki kuralının uygulanmasının gerektiği düşünülebilir. İdari işlem yönünden yurt dışı görev esnasında muhatap olunan ilişkin uyuşmazlıklarda nihayetinde faaliyeti yürüten idari teşkilin Türkiye'deki bağlı olduğu en yüksek makam esas alınabilir. Bu da genel olarak Ankara İdare Mahkemesinin yetkili olması demektir.¹²¹ Örnek olarak verilen bir karara göre, Danıştay Libya'da Trablus Büyükelçiliği İlköğretim Okulunda görevli bir öğretmene Trablus Büyükelçisi tarafından verilen aylıktan kesme disiplin cezasına karşı açılan davada Ankara İdare Mahkemesini yetkili görmüştür.¹²²

¹²¹ Kaplan tarafından, yurt dışında bulunan kamu görevlileriyle ilgili uyuşmazlıklarda İYUK m.33-37'deki yetki kurallarının değil, genel kuralın uygulanmasının gerektiği, buna göre yetkili mahkemenin eşyanın tabiatı gereği Ankara idare Mahkemesinin olduğu, dava konusu işlem yurt dışı makamlarca kesin şekilde yapılırsa bile bu durumun değişmeyeceği, zira bu makamın bağlı bulunduğu Türkiye'deki birimin bulunduğu yerin kural olarak Ankara olduğu ifade edilmektedir, Kaplan, 146. Aynı görüşte, Gürbüz, s.209.

¹²² Bu kararda yetkiden çok husumet konusunun tartışıldığı görülmektedir. Zira Milli Eğitim Bakanlığı hasım gösterilerek açılan davada Ankara 11. İdare Mahkemesi esastan dava konusu işlemin iptaline karar vermiş; bu davalı idarenin temyizi üzerine Danıştay; "dava konusu işlemi tesis eden makamın Trablus Büyükelçiliği olması ve büyükelçilerin Dışişleri Bakanlığı personeli olması karşısında, İdare Mahkemesince 2577 sayılı Yasanın 15/1-c maddesi uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı yanında Dışişleri Bakanlığı'nın da davalı konumuna alınarak, dosyanın her iki idarenin de husumeti ile tekemmül ettirilerek bir karar verilmesi gerekirken, davacının Milli Eğitim Bakanlığı'nın kadrolu personeli olması nedeniyle sadece Milli Eğitim Bakanlığı husumeti ile dava sonuçlandırılarak verilen kararda hukuki isabet görülmemiştir" gerekçesiyle kararı bozmuştur. Bkz. 12.D., E.2005/5634-2007/4579, 24.10.2007.

İdare eylemleriyle ilgili olarak Danıştay yurt dışındaki çalışma ortamı ve fiziki şartlardan ve Çernobil kazasından kaynaklanan zararlarda m.3/c'deki ikamet yeri kuralı uyguladığı görülmektedir.¹²³ Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti idaresinin yurt dışındaki eylemlerinden (örneğin hac organizasyonu yapan Diyanet İşleri Başkanlığının yurt dışındaki eylemleri) kaynaklanan zararlara ilişkin uyuşmazlıklarda m.36/c bendi hükmünün uygulanabileceği ifade edilmektedir.¹²⁴ Açıkça belirtilmemekle beraber bu örnekte kamu personeli dışındaki zarar görenlerin esas alındığı söylenebilir.

Yukarıda açıklanan esaslar aynı şekilde İYUK m.20/C kapsamındaki personele de uygulanabilir mi? Öncelikle İYUK 20/C hükmünde öngörülen iki temel şart birlikte bulunduğu sürece bu tür uyuşmazlıklarda diğer yetki kurallarının uygulanamayacağı kanaatindeyiz. Sonra diğerlerinden farklı olarak burada “görev yapılan yer” şeklinde tek bir ölçüt benimsenmiştir.

2. İYUK m.20/C-1 Kapsamındaki Kamu Personelinin Yurt Dışında Bulunması

İYUK m.20/C kapsamındaki personel de birçok sebeple ve çeşitli pozisyonlarda yurt dışında bulunabilir. Şimdi konuyu çeşitli ihtimallere göre değerlendirelim:

a. Yurt Dışındaki Bir Kadroya Bireysel Olarak Atanmış veya Görevlendirilmiş Olma

MSB kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile yükümlü askerler büyükelçiliklerde veya NATO ve bir müttefik devlet askeri karargah ve birliklerinde bulunan bir görevde bulunabileceği gibi, yabancı bir ülkenin askeri kurumlarında ve üniversitelerinde öğrenim ve eğitim görüyor da olabilir. Bu gibi hallerde genellikle personelin atama yapılarak Türkiye'deki

¹²³ Yurt dışı temsilciliğindeki çalışma ortam ve şartlarının iyileştirilmemesinden kaynaklandığı ileri sürülen zararlara ilişkin uyuşmazlığın çözümünde, m.36/c uyarınca davacının ikamet ettiği yer idare mahkemesi olan Konya İdare Mahkemesinin yetkili olduğu hakkında, Danıştay 10.D., E.2012/5152, K.2012/3993, 18.09.2012 (Kızılel, 47-48). 1986 yılında meydana gelen Çernobil kazasından ölümüne kadar Karadeniz Bölgesinin muhtelif illerinde yaşayan ve radyasyona bağlı olarak maruz kalarak lösemi hastalığından ölen şahsın yakınlarının açtığı tam yargı davasında m.36/c uyarınca davacının ikamet ettiği yer idare mahkemesi olan Konya İdare Mahkemesinin yetkili olduğu hakkında, 10.D., E.2005/8889, K.2005/8105, 26.12.2005 (Kızılel, 47).

¹²⁴ Akylmaz, Sezginer ve Kaya, 220.

kurum ve birliğinden kadro bağı ve ilişkisi kesilmektedir. Bize göre bu takdirde ilgili hakkındaki idari işlem ve eylem ister oradaki ister yurt dışına çıkışından önce ve sonra Türkiye'deki makamlar tarafından gerçekleştirilmiş olsun, son tahlilde görev yapılan yer yurt dışındaki kuruluşun ve/veya personelin Türkiye'de bağlı olduğu üst hiyerarşik makam dikkate alınarak belirlenmelidir. Bu da genellikle üst kurumun başkentte konuşlanmasından dolayı Ankara idare mahkemesinin yetkili olması demektir. Yine de işaret etmek gerekir ki personel, Ankara dışında konuşlu bir kurum veya birlikten doğrudan doğruya ve özlük hakları yönünden bağı devam edecek şekilde yurt dışına görevlendirilmiş ise, bu yargı çevresinin esas alınması yerinde olur.

b. Yurt dışındaki Daimi ve/veya Belli Süreli Olarak Bulunan Bir Birlikte Görevli Olma

MSB kadrolarında çalışan kamu görevlileri ile yükümlü askerler Türkiye sınırları dışında daimi olarak konuşlanmış bir birliğe atanmış veya bu birlikle beraber intikal ederek yurt dışında görevlendirilmiş olabilir. Bilindiği gibi, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti başta olmak üzere birçok ülkede askeri eğitim vermek veya güvenlik sağlamak üzere görevlendirilmiş askeri varlığı bulunmaktadır.¹²⁵ Bu askeri varlığın türü birlik, ekip, gemi vb. olabileceği gibi, bulunuş şekli Kıbrıs Türk Barış Kuvvetlerinin (KTBK) gibi daimi (daha doğrusu belirsiz süreli) de olabilir. Askeri kuvvet bundan başka duruma göre geçici süreyle de yurt dışında bulunuyor olabilir. Bütün bu hallerde ilgilinin yabancı bir ülkede görev yaptığı birim ve birliğin yapısı ve genelde MSB, özelde TSK teşkilat içindeki yeri ve bağlantısı önem kazanmaktadır.¹²⁶ Eğer kişi Kara Kuvvetleri Komutanlığı bağlı olarak Kıbrıs'ta daimi surette konuşlandırılmış KTBK Komutanlığının personeli ise, İYUK m.20/C kapsamındaki uyuşmazlıklarda yetkili mahkeme görev yaptığı yer itibarıyla Ankara İdare Mahkemesi olur. Yabancı ülkedeki birim ve birlik, başkent dışında başka bir ilde bulunan kurum veya kuruluşun hiyerarşik astı ise yetkili mahkeme o ilin yargı çevresi

¹²⁵ Bu askeri varlığın bir kısmı Birleşmiş Milletler (BM) ve NATO görevleri (uluslararası barış gücü) çerçevesinde bir kısmı ise ikili anlaşmalara göre yabancı ülkede bulunmaktadır. Bu konuda bkz. Erişim 13 Ağustos 2022, <https://tr.euronews.com/2020/01/17/>, <https://www5.tbmm.gov.tr/develop/> ve <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=BarisiDestekleme>.

¹²⁶ KTBK.lığının doğrudan Türk Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı olduğuna dair bkz. Erişim 13 Ağustos 2022, <https://www.kkk.tsk.tr/teskilat.aspx>.

dikkate alınarak belirlenir. Örneğin Somali’de belirli süreyle görevlendirilmiş bir taburun Muğla’daki alaya bağlılığı devam ediyorsa, bu görev esnasında yaralanan askerin açacağı tam yargı davasında İzmir İdare Mahkemesinin yetkili olduğu kabul edilmelidir.

Aynı kural Türkiye’nin güvenliğini sağlamak üzere geçici olarak Kuzey Irak ve Suriye’de konuşlanmış veya bu bölgelere operasyon yapmakta olan birliklerde bulunan personel için geçerlidir. Örneğin Tekirdağ’daki tugaya bağlı komando taburunun personeli, Kuzey Irak’ta bir meskûn mahâle bir süreliğine da olsa yerleştiği sırada veya bir harekât kapsamında seyyaren operasyonel faaliyet yürütürken idari bir işlem ve eyleme muhatap olursa, görev yapılan yer itibarıyla yetkili mahkeme İstanbul İdare Mahkemesi olacaktır.

B. Personelin Önceki Görev Yerinden Ayrıldıktan, Fakat Yeni Görev Yerine Başlamadan Önce Açacağı Davalarda Yetkili Mahkeme

İYUK m.20/C-1 kapsamındaki personel atama veya görevlendirme üzerine önceki görev yerinden ayrılmış olmakla beraber yeni görevini başlanmamış olabilir. Diğer kamu görevlileri için İYUK m.33/1 gereği hem eski hem de yeni görev yeri ölçütü uygulanabildiğinden bu konuda bir ihtilaf çıkması beklenmez. Burada ise sâdece önceki veya sonraki görev yerinin esas alınabileceği veyahut her ikisinin de mümkün olduğu şeklinde tartışma yaşanabilir. Kanaatimiz odur ki, böyle durumlarda ilgili ister atanmış olsun ister kurs vb. sebeplerle ayrılmış olsun, yetkili mahkeme daha önce görev yaptığı yere göre belirlenmelidir. Zira bir kere ilgili ilişik kesmekle beraber henüz yeni görev yerine katılmış ve oranın hizmetine amâde hâle gelmiş değildir. İkincisi, istifa, emeklilik ve göreve son verme gibi yollarla kamu görevlisi ve yükümlü asker statüsü sona eren sâbık personel hakkında nasıl son görev yeri kıstası uygulanacaksa, bu kişiler hakkında da kıyasen aynı esâsın uygulanması yerinde olur. Bu çıkarımıza örnek vermek gerekirse, Kastamonu’dan Edirne’ye veya kurs vb. sebeplerle görevlendirilen personel henüz katılış yapmamışsa, meselâ atama veya geçici görevlendirme işlemine karşı açacağı iptal davasını ve buna ilişkin tam yargı davasını Ankara İdare Mahkemesinde açabilecektir. Bize göre bu çıkarım hem ayrılmadan önce hem ayrıldıktan sonra karşılaşılan idari işlem ve eylemler için geçerlidir. Yâni on beş günlük mehil süresinde disiplinsizliğinden dolayı ikaz ettiği bir erin saldırısına uğrayan subay veya astsubayın açacağı tazminat davasında yetkili mahkeme önceki görev yeridir. Ancak önemle belirtelim ki, personel

yeni görev yerine hukuken katılış yapmışsa artık yetki buraya göre belirlenecektir. Bunun için ilgilinin daha önce görev yaptığı yer itibarıyla yetkili mahkemede dava açmamış olması şarttır.

Özellikle başka bir ile atama ve görevlendirmelerde hem eski hem yeni görev yerinde dava açma imkânı tanıyan İYUK m.33/1'deki kuralın, m.20/C-deki tek ölçüte yer veren kurala göre daha kullanışlı ve davacılar lehine olduğunu ifade edelim.

C. Personelin Daha Önce Açtığı İptal Davasını Müteakip Görev Yaptığı Yerin Değişmesi Üzerine Sonradan Açacağı Tam Yargı Davasında Yetkili Mahkeme

Normal şartlarda görev yapılan yer değişmedikçe veya yapılan görev değişikliği yargı çevresini etkilemedikçe, iptal davasını takiben açılan tam yargı davalarına aynı idare mahkemesinde bakılacaktır. İYUK m.20/C kapsamı dışında kalan uyuşmazlıklarda kamu görevlilerine ilişkin tam yargı davaları, idari işlemden kaynaklandığı takdirde iptal davasına bakmaya yetkili mahkemede görülür (m.36/a). Buna karşılık tam yargı davası eyleme ilişkin ise bunun gerçekleştiği yerdeki idare mahkemesinde görülmesi gerekir (m.36/b). Ancak bu yaklaşım, herhangi bir işlemde dolayı açtığı iptal davası sonuçlanmadan veya sonuçlanmakla birlikte henüz dava açma süresi dolmadan önce başka yargı çevresinde bulunan ildeki bir göreve atanmış veya görevlendirilmiş İYUK m.20/C kapsamındaki personel için geçerli değildir. Bu personel önceden iptal davası açmış olsun olmasın aynı konudaki tam yargı davasını yeni katıldığı görev yerinde açmak zorundadır.

Görüldüğü gibi İYUK m.36'dan farklı olarak işleme ilişkin iptal davası ile bundan doğan tam yargı davalarının farklı idare mahkemelerinde görülmesi söz konusudur. Açıkçası böyle kısıtlı hallerde de olsa konuya vâkıf ve hâkim ilk mahkeme varken tam yargı davasının başka bir idare mahkemesinde görülmesinin pek isabetli olduğu söylenemez. Bazı belgelerin sonraki mahkeme tarafından yeniden ve tekrar toplanıp incelenmesi söz konusu olabileceğinden, bu uygulamanın en azından usul ekonomisi bakımından gereği ve yararı tartışılır. Bununla birlikte davacılar yönünden de kolaylık ve tasarruf sağlayacağı da açıktır. Bu hususta, Ağrı'da görevli olup, Erzurum İdare Mahkemesinde açtığı sicil iptal davası sürerken Aydın'a atanan bir davacının, yargılamanın sonuçlanmasından sonra, sicil işleminden dolayı uğradığı zararlara ilişkin tam yargı davasını İzmir İdare Mahkemesinde açmak durumunda olması örnek verilebilir.

D. İlgilinin Çeşitli Sebeplerle Atamalı Olduğu Kurum ve Birliğinden Başka Yerde Bulunması Hâlinde Yetkili Mahkeme

İlgili, bir hastalıktan dolayı asıl görev yerinden uzakta bir hastanede tedavi görüyor veya aldığı izin, istirahat ve hava değişimi sebebiyle memleketinde bulunuyor olabilir. Yahut ilgili kişi hakkında görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanması yahut izin aşımı ve firar gibi sebeplerle kurum ve birliğinden ayrı olabilir. Söz konusu hâllerdeki hukuki durum kurs, geçici görevlendirme gibi hâllerden farklıdır. Zira ilgili hizmet vermesi gereken yerden başka bir yerde görevlendirilmediği gibi, idarenin iradesiyle veya iradesi dışında hizmet dışıdır. Bu bakımdan bu durumdakilerin görev yaptığı yer atandıkları ve hizmet vermeleri gereken son kurum veya birliktir

E. İYUK m.20/C kapsamında Verilen Yargı kararlarının uygulanmaması halinde Yetkili Mahkeme

İdare mahkemelerin İYUK m.20/C kapsamında verdiği kararları tam olarak veya kısmen uygulamamış olabilir. Hâlbuki İYUK m.28/1 gereğince idare “mahkemelerin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre (...), gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez.”

Kanun kararları uygulamayan idare aleyhine açılacak davalar konusunda m.28’de özel bir düzenleme yapmıştır. Görevli ve yetkili mahkemeyi belirleyen bu hükme göre bu uyuşmazlıklarla ilgili olarak sâdece ve sâdece tazminat davası açılabilir. İYUK m.28/3 hükmü şöyledir: “*İdare (...) mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.*” Bunun anlamı, söz konusu idare aleyhine açılacak tazminat davalarında ilgisine göre kararı uygulanmayan Danıştay veya idare mahkemesinin görevli ve yetkili olmasıdır.¹²⁷

Görüldüğü üzere İYUK m.28’deki yetkiyi düzenleyen hüküm, 32 ilâ 37. maddelerde öngörülen yetki kurallarını dışlayan, onlara göre daha özel ve istisnai bir yetki kuralı ihtiva etmektedir. Peki, aynı husus İYUK m.20/C

¹²⁷ Karavelioğlu, 1287; Gözübüyük ve Dinçer, 719, 826; Çağlayan, 757; Berk, 81. Bu yönde, Dan. 10.D., E.1999/2502, K.2001/3825, 8.5.2001, nakleden Bal, Karabulut ve Şahin, 821.

kapsamındaki uyuşmazlıklara ilişkin ilgilinin “görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesi”nin yetkili olması esası bakımından da geçerli midir? Bu soruya cevabımız, “evet, İYUK m.20/C kapsamındaki davalarda verilen iptal, yürütmenin durdurulması, tazminat ödenmesi vb. kararlar, idare tarafından en geç otuz gün içinde gereği gibi yerine getirilmediği takdirde, idare aleyhine açılacak tazminat davasını görmeye yetkili mahkeme uygulanmayan kararı veren mahkemedir.” İYUK m.28/3 hükmü m.20/C-1’deki kurala göre de önceliklidir.

Bu açıklamalara göre, İYUK m.20/C kapsamında açılan davalarda verilen kararların yerine getirilmemesine ilişkin tazminat davalarında yetkili mahkemenin kararı uygulanmayan idare mahkemesi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak MSB’de çalışan kamu görevlileri ve yükümlü askerler, Danıştay’ın görevine giren (askeri hizmete ilişkin Cumhurbaşkanı kararı, yönetmelik gibi) bir konuda dava açmış da bu karar uygulanmamışsa bu sefer tazminat davası Danıştay’da görülecektir.¹²⁸ Şunu da belirtelim ki, yukarıda ifade edildiği üzere söz konusu tazminat davasının açılabilmesi için, doğal olarak kararın farklı mahkemelerin çözümü bağladığı iptal veya tam yargı davasına ilişkin olup olmadığına göre değişik olabilecektir.

F. Derdest Davaların Durumu

Bilindiği gibi normal şartlarda kanun yolunda dahi yetkisizlik kararı verile gelmektedir. Ancak davaların uzamasına sebebiyet verdiği gerekçesiyle bu uygulamanın ilk inceleme aşamasıyla sınırlı tutulması gerektiği savunulmaktadır.¹²⁹ Hemen belirtelim ki, ülkemizde İYUK’un ilk halinde mevcut bu tür hükümler sonradan kanunla ilga edilmiş bulunmaktadır. Keza davanın ileri aşamalarında yetkisizlik kararı verilmesini engelleyen hükümler Fransa’da da kanun yoluyla konmuştur.¹³⁰

¹²⁸ Yurt dışında sürekli görevlendirmeye ilişkin kararnamenin iptali için açılan davada işlemin Danıştay tarafından iptaline rağmen (5.D., 20.3.1996, E.1994/5014, K.1996/1184) idarenin atama başvurularını reddetmek suretiyle kararı uygulamadığı olayda, bundan dolayı açılan tazminat davasının Danıştay yerine İdare mahkemesinde çözüme bağlanması usule uyarlı görülmemiştir. 5.D., E.1997/2385, K.1997/2883, .. 4.12.1997 (Arslan vd., 379-380).

¹²⁹ Bu yöndeki eleştiriler için bkz. Ulusoy, 721-722.

¹³⁰ Esasen içtihadî bir ilke olan idari yargıda yetkinin kamu düzeninden sayılması ilk defa 1982 tarihli İYUK’da pozitif kurala bağlanmıştır. Keza bu Kanun’daki “İdari sözleşmelerde, sözleşme ile yetkili mahkeme belirlenebilir” kuralı (m.32/2) 10.6.1994

Bu itibarla yargılamanın makul sürede tamamlanması gerektiği görüşüne katılmakla birlikte, benzer sınırlamanın ancak pozitif bir hükümle yapılabileceğini değerlendiriyoruz.

Aynı şekilde yetki kuralının değişmesinin usul ekonomisi ve doğal hâkim ilkeleri gereği derdest davaları etkilememesinin gerektiği, hatta bunun anayasaya aykırı olduğu düşünülebilir. Bizse, tam aksine, yargılamanın yeni kuralın öngördüğü mahkemede yapılmamasının doğal hakim esasıyla bağdaşmayacağı ve kanunun olduğu yerde (aksi öngörülmedikçe) usul ekonomisine başvurulamayacağı kanaatindeyiz. Kanun koyucunun takdirini kamu düzenin korunması yönünde kullanması Anayasayı aykırılık oluşturmamaktadır. Bizim de katıldığımız doktriner görüşlere ve aşağıda değinilecek yargı kararlarına göre, idari yargılama usulünde yetki kuralının kamu düzeninden kabul edilmesinden dolayı, görülmekte olan bir davada kanunla yetkili mahkeme değiştirildiği takdirde, davaya bakmakta olan ilk derece mahkemesi hangi aşamada olursa olsun ve bu konuda bir talep olmasa bile re'sen yetkili ilk derece mahkemesine dosyayı göndermek

tarih ve 4001 sayılı Kanunla, yine “İdare ve vergi mahkemelerinde yetkisizlik itirazı yapılmadığı takdirde temyiz ve itiraz aşamasında yetki itirazında bulunulamaz.” kuralı (m.43/5) 5.4.1990 tarih ve 3622 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

Fransa’da ise gel-gitli bir seyir izlemekle beraber önce 4.4.2000 tarihinde “yargının iyi idaresi” ilkesi gereği idare mahkemeleri ile idari istinaf mahkemelerinin yetkisinin kamu düzeninden sayılmasına ilişkin kural yürürlükten kaldırılmıştır. Ardından Fransız İdari Yargı Kodunun (Code de Justice Administrative) R.312-2/2. Maddesinde 19.4.2002 tarihinde yapılan değişiklikle yetkisizlik itirazına sınırlama getirilmiştir. Bu hükmün 2.11.2016 tarih ve 2016-1480 sayılı Kararname ile değişik son haline göre, sözleşmeler hariç coğrafi yetki yerleşim yeri seçimi veya taraflar arasındaki anlaşmalar yoluyla ortadan kaldırılamaz. Kodun R.351-3. Maddesindeki durum dışında ilk derece mahkemesinin dosyayı tekemmül ettirmesine kadar yetkisizlik savunması yapılmamışsa, artık daha sonra (istinaf ve temyiz aşamasında) yetki itirazı yapılamayacağı gibi hakimce de resen dikkate alınmaz. Bu değişiklikler ile yetkinin kamu düzenine ilişkinliğinin anlam ve sonuçları hakkında bkz. Gürsel Kaplan, “İdari Yargı Yerlerinin Yetkisinin Kamu Düzeninden Sayılmasının Yol Açtığı Olumsuz Sonuçlar ve Çözüm Önerileri Hakkında Bir İnceleme”, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi, No.1, 1. Kitap (2008), 39–78; Çağlayan, 280. Kanun metni için Erişim 22 Şubat 2023, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGIARTI000033340864/2017-01-01>.

Bu gelişmelerin gai, tarihi ve sistematik yorumundan, kamu düzeninden sayıldığı ve aksi öngörülmediği sürece mahkemenin yetkisinin yargılamanın her aşamasında resen gözetileceği ve (aksi hüküm yoksa) gerektiğinde yetkisizlik kararı verileceği sonucu çıkmaktadır.

zorundadır. Zira usule ilişkin olan yetki kuralları Kanunda aksi öngörülmedikçe idari yargıda derhal uygulanırlar, usuli kazanılmış hak oluşturmazlar.¹³¹ Eğer yeni yetki kuralının derdest davaya bakan mahkemenin yetkisini kaldırmaması isteniyorsa, ya kanuna bunu sağlamaya yönelik açık bir hüküm konulma veya yetkiyi kamu düzeninden sayan hüküm kaldırılmalıdır.

Askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklara ilişkin yeni ve özel yetki kuralı öngören Kanun koyucu yaptığı düzenlemede derdest davalarla ilgili herhangi bir hükme yer vermemiştir. Zira burada Kanun koyucunun amacı zaman kaybetmeksizin “askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıkların” belli ve mümkün olduğu kadar az sayıdaki mahkemede görülmesini sağlamaktır. Bu durumda İYUK m.20/C-1 kapsamındaki davalara bakmakta olan “ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesinin bulunduğu yer” dışındaki idare mahkemeleri yargılamayı sonlandırarak yetkisizlik kararı vermelidir. Normal şartlarda bunun “davanın yetki yönünden reddine ve yetkili mahkemeye gönderilmesine” kararı verilerek yapılması gerekir.

Yargı kararlarına bakıldığında, kuralın derdest davalara da hemen uygulamaya başlandığı ve hüküm kapsamındaki uyuşmazlıklarla ilgili dosyalarda yetkisizlik kararı verildiği görülmektedir. Konuyla ilgili az sayıdaki kararlardan birinde, Tekirdağ/Saray 41. Kom.Tug.K.lığı emrinde görev yapmakta iken Irak harekat bölgesinde mayın patlaması sonucu sakat kalan bir uzman çavuşun açtığı tam yargı davasında önce Ankara İdare Mahkemesi, 16.12.2021 tarihinde davanın yetki yönünden reddine karar vermiştir. Dosyanın gönderildiği Kahramanmaraş İdare Mahkemesi, uyuşmazlığı 30.6.2021 tarihinde yürürlüğe giren İYUK m.20/C kapsamında askeri hizmete ilişkin görerek 28.7.2022 tarihinde yetkisizlik kararı vermiş ve dosyayı yetkili gördüğü İstanbul İdare Mahkemesine göndermiştir. Bu mahkeme de Kahramanmaraş idare mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesiyle 15.8.2022 tarihinde davanın yetki yönünden reddine ve dosyanın yetki uyuşmazlığının çözümü için Danıştay’a gönderilmesine karar vermiştir. Yetki uyuşmazlığı üzerine başvuru Danıştay 13.9.2022’de verdiği Yetkili Yargı Yerinin Belirlenmesi Kararı ile, İYUK m.20/C-1 uyarınca, ilgilinin görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare

¹³¹ Bkz. Kaplan, 141; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 210

mahkemesi olan İstanbul İdare Mahkemesini yetkili bulmuştur.¹³² Başka bir örnekte de Kayseri 1. Kom. Tug. K.lığında görevli bir uzman çavuşun sağlık durumuna uygun yere atanmaması işleminin iptali için açılan davada, Kayseri İdare Mahkemesince, 13.6.2022 tarihinde işlemin iptaline karar verilmiştir. Davalı idarenin istinaf başvurusu üzerine Ankara BİM 1.İDD, İYUK m.20/C kapsamındaki uyuşmazlığın aynı maddenin 1. fıkrasının son cümlesi gereği Ankara Bölge İdare mahkemesinin bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin, yâni Ankara İdare Mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesiyle kararı kaldırılmıştır.¹³³

SONUÇ

7415 sayılı Kanunla İYUK 20/C-1'e eklenen yeni yetki kuralı, aslında bir yıl önce konulmuş olan hükmü tamamlayıcı niteliktedir. Kural sâdece MSB çalışanı kamu görevlileri ve yükümlü askerleri ilgilendiren askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerle ilgili davalarda uygulanabilecektir. Hüküm istisnai nitelikte olduğundan bu hâl ve şartların hayata geçirilmesinde aşırıya kaçılmamalı ve madde kapsamı dar yorumlanmalıdır. Bu itibarla kaldırılan AYİM kararlarında çizilen yetki ve görev alanının birebir uygulanması beklenmemelidir.

Diğer taraftan her ne kadar aynı bölümde düzenlenmemiş ise de bu istisnai kural İYUK'ta yer alan genel ve özel yetki kurallarından önce gelmektedir. Açıktır ki, m.20/C kapsamındaki uyuşmazlıklarda "ilgilinin görev yaptığı yer" ölçütü öncelikle uygulanacaktır. Ancak yargı kararlarının uygulanmamasından doğan zararlar için aynı şey söylenemez. Bu takdirde uyuşmazlık m.20/C kapsamında olsa bile, tazminat davasının Kanun'un 28. maddesine göre kararı uygulanmayan mahkemede açılması gerekmektedir.

¹³² Dan.10.D., 13.9.2022, E.2022/5423, K.2022/ 3778 (yayımlanmamıştır).

¹³³ Ankara BİM 1.İDD, 13.10.2022, E.2022/4191, K.2022/4276. Aynı doğrultuda, Danıştay 12.D., 24.11.2022, E.2022/5436, K.5747 ve dp.46'daki kararlar. Bu örneklerde olduğu gibi, Danıştay'ın bazı Yetkili Yargı Yerinin Belirlenmesi Kararlarında da idare mahkemelerinin hükmün yürürlüğe girdiği tarihte derdest davalarda İYUK m.20/C-1 uyarınca birbirlerini yetkili görerek yetki yönünden ret kararı verdiği görülmektedir. Dan. 2. D., 20.10.2022, E.2022/4807, K.2022/5085 (kararlar yayımlanmamıştır).

Bundan başka medeni usulde de davanın görülmesi sırasında yetki kuralının kanunla değişmesinin mahkemenin davaya devamını engelleyeceğine ilişkin bir İBK kararı bulunmaktadır. Yargıtay İBGK, 18.6.1958, E.1057/21, K.1958/10, Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, 210, dp.208.

Bununla birlikte “görev yapılan yer” ölçütünün diğer yetki kurallarına göre davacılara ve uygulamacılara kolaylık sağlayacağı gibi, pratikte karşılaşılabilecek çeşitli durumlarda yetkili mahkemeyi belirlemede güçlük çıkarmayacağı kanaatindeyiz. Ancak, naklen atama ve görev yeri değişikliği üzerine ayrılmadan önce veya yeni göreve başladıktan sonra ayrı ayrı açılacak iptal ve tam yargı davaları bakımından bazı zorluklar doğuracağı da kabul edilmelidir.

Askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda Türkiye genelindeki tüm idare mahkemeleri yetkili iken yeni düzenlemeyle sâdece dokuz idare mahkemesine yetki verilmesi, nispeten uygulama birliğini sağlayacaktır. Ancak yargılama faaliyetinin çoğu zaman işlem ve eylemlerin gerçekleştiği yerden daha uzakta yürütülmesinden dolayı da tahminimiz, yargılama süresinin uzayacağı yönündedir. Buna ek olarak mahkemelerin daha fazla emek harcayacağı ve davacıların yargılama masraflarının bir miktar artacağı da söylenebilir.

Sonuç olarak, askeri hizmete ilişkin uyuşmazlıklarda kısmen “vakit ve nakit” kaybı yaşanacaksa da belirli yerdeki idare mahkemeler giderek uzmanlaşacak gibi gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *İdari Yargılama Hukuku*. 6.Baskı. Ankara: Savaş Yayınevi, 2021.
- Anadolu, Kerim. *İdari Yargıda Görev ve Yetki*. Ankara: Kendi Yayını, 2003.
- Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası. *Medeni Usul Hukuku*. 5.Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Arslan, Zehreddin ve diğerleri. *Açıklamalı İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.
- Aydemir, İsa. "İdari Yargılama Usulünde Yetki Kuralları". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2007.
- . "Kamu Görevlileri ile İlgili Davalarda Yetki Kuralları". *Terazi Hukuk Dergisi*, 6, no. 59 (Temmuz 2011): 44-48.
- Bal, Yakup, Mustafa Karabulut ve Yahya Şahin. *İdari Yargılama Usulü ile ilgili Danıştay 10. Dairesinin Seçilmiş Kararları*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.
- Berk, Kahraman. *İdari Yargılama Usulü Kapsamında İlk İnceleme*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2008.
- Bilgin, Hüseyin. *İdari Davalar ve Çözüm Yolları*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2018.
- Candan, Turgut. *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. 4.Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- Coşkun, Sabri ve Müjgan Karyağdı. *İdare Yargılama Usulü*. Ankara: Seçkin Yayınevi. 2001.
- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Hukuku*. 13. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Çokar, Zühal. "Genel Olarak Görev ve Yetki Konusu". *İdare Hukuku Ve İlimleri Dergisi* 6, No. 1-3 (Aralık 1995): 43-64.
- Demirkol, Selami ve Zühal Bereket Baş. *Teori ve Pratikte İdari Yargıda Dava Açma ve Davaların Takip Usulü*. 2.Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 2001.
- Derdiman, R Cengiz. *İdari Yargının Genel Esasları*, 3. Baskı. Bursa, Aktüel Yayınları, 2014.
- . Kamu görevlilerine İlişkin İdari Davalarda Yetki Belirsizlikleri, *Hukuki Yaklaşım Sitesi*, Erişim 15 Temmuz 2022, https://www.hukukiyaklasim.com/makaleler/idari-yargida-yetki-belirsizlikleri/#_ftn1.

- Ergen, Cafer. *İdari Yargılama Usulü Kanunu Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.
- Esin, Yüksel. *Danıştay'da Açılacak Tazminat Davaları – Esas*. Ankara: Kendi Yayını, 1976.
- Gözübüyük, A. Şeref, *Yönetsel Yargı*. 26. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Güven Dinçer. *İdari Yargılama Usulü Kanunu*. 2. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 1999.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan. *İdari Yargılama Usulü*, 2. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 1999.
- Gümüşay, Gürbüz. “Askeri İdari Yargının Görev Alanı.” Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, 2007.
- Gürbüz, Reşit. *İdari Yargılama Hukuku*. 3. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, Ankara 2020.
- İşiklar, Celâl. “Askerlik Yükümlülüklerinden Doğan Uyuşmazlıkların Yargısal Denetiminde Görev.” *Ankara Barosu Dergisi* 62, no.2., (2011): 139-170. (Görev)
- . *Türkiye’de Askerlik Usulleri ve Askerlik İşlemlerine İlişkin İdari Ve Adli Davalar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011. (Askerlik Usulleri)
- . “İdari Yargılama Usulü Kanunu’na 24.06.2021 Tarih ve 7329 Sayılı Kanunla Eklenen 20/C Maddesi Hükümlerinin Değerlendirilmesi”. *AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 26, no.1 (Ocak 2022): 347-398. (İYUK m.20/C)
- Kalabalık, Halil. *İdari Yargılama Usulü Hukuku*, 16.Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2022.
- Karavelioğlu, Celal. *İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Cilt II. 5. Baskı. Ankara: Kendi Yayını, 2001.
- Karahanogulları, Onur. *İdari Yargı-İdarenin Hukuka Zorlanması*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2019. 246.
- Kaplan, Gürsel. *İdari Yargılama Hukuku*, 3.Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi, 2018.
- . Gürsel. “İdari Yargı Yerlerinin Yetkisinin Kamu Düzeninden Sayılmasının Yol Açtığı Olumsuz Sonuçlar ve Çözüm Önerileri Hakkında Bir İnceleme”. *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi*, No. 23, K.1 (2008): 39-78. (Bir inceleme)
- Kayar, Nihat. *Yönetsel Yargı-Kuruluş ve İşleyiş*. Bursa: Ekin Kitabevi, 2010.
- Kızılel, Levent. “İdari Dava Türlerinde Dava Dilekçeleri Üzerinde İlk İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2016.

- Korkmaz, Fatma. "İdari Yargıda Görev ve Yetki". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- Özgüldür, Serdar. *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 1996.
- Şenol İspartalı, Bedriye. "Askeri İdari Eylemden Doğan Mali Sorumluluk." Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009.
- Tan, Turgut. *İdare Hukuku*. Güncellenmiş 4. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2015.
- Topuz, İbrahim ve Kadir Özkaya. *Açıklamalı İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2002.
- Ulusoy, Ali D. *Yeni Türk İdare Hukuku*. 4.Baskı. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2021.
- Yavuzdoğan, Seçkin. *Devlet Memurları Kanununun Uyarınca Naklen Atama*. 2.Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Yenice, Kazım ve Yüksel Esin. *Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü*. Ankara: Kendi Yayını, 1983.
- Yıldırım, Ramazan. "Türk İdari Yargısında Görev ve Yetki". *Amme İdaresi Dergisi* 29, no:3 (Aralık 1985): 87-115.
- *İdare Hukuku Dersleri*. C.II. Konya: Mimoza Yayınları, 2010.
- Yıldırım, Ramazan ve Serkan Çınarlı. *Türk İdari yargılama Hukuku Dersleri*. Ankara: Astana Yayınları, 2018.
- Yılmaz, Halit. "Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti." *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 54, no.4 (2004): 375-430.
- Zabunoğlu, Yahya Kazım. *İdare Hukuku*. Cilt II. Ankara: Yetkin Yayınevi. 2012.

